

Kişilik Tiplerinin Gıda Tercihlerine Etkisi (Effect of Personality Traits on Food Preference)

Arzu KILIÇLAR^a, Ayşe ŞAHİN^b, *Gizem Sultan SARIKAYA^c, İsmail BOZKURT^d

^a Ankara Hacı Bayram Veli University, Faculty of Tourism, Department of Travel Management and Tourism Guide, Ankara/Turkey

^b Akdeniz University, Faculty of Tourism, Department of Gastronomy and Culinary Arts, Antalya/Turkey

^c Eskişehir Osmangazi University, Faculty of Tourism, Department of Gastronomy and Culinary Arts, Eskişehir/Turkey

^d Gazi University, MS, Institute of Social Science, Department of Tourism Management, Ankara/Turkey

Makale Geçmişi

Gönderim Tarihi:
20.11.2018

Kabul Tarihi: 09.12.2018

Anahtar Kelimeler

Kişilik tipleri

Gıda tercihleri

5 Faktör kişilik kuramı

Organik gıdalar

Keywords

Personality traits

Food preferences

Big-five factor model

Organic foods

Öz

Besinlerin seçiminde bireysel, kültürel ve sosyal faktörler etkili olmaktadır. Bireysel faktörlerden olan kişilik tipleri neyi, neden ve nasıl yaptığımız ile alakalı düşünce ve davranışlarımızı etkilemektedir. Bu çalışmanın amacı bireylerin kişilik tiplerinin gıda tercihlerine etkisini incelemektir. Bu araştırmanın evrenini Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde yaşayan kişiler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklem çapı Yamane (2001)'nin formülü kullanılarak 384 olarak belirlenmiştir ve toplamda 514 bireye ulaşılmıştır. Veri toplama aracı olarak anket formu kullanılmıştır. Anket formu üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde demografik özellikler, ikinci bölümde kişilik tipleri, üçüncü bölümde ise gıda tercihlerine ilişkin ifadeler yer verilmiştir. Anket formları yüzyüze görüşme tekniği ve e-posta yolu ile doldurtulmuştur. Araştırma kapsamında elde edilen veriler, frekans analizi, bağımsız gruplar t testi, ANOVA ve çoklu regresyon analizi kullanılarak test edilmiştir. Yapılan farklılık analizleri sonucunda demografik değişkenlerden cinsiyet, yaş ve yaşanan bölge ile gıda tercihleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bununla birlikte sorumluluk ve nevrozizm arttıkça bireylerin organik gıda tercihlerinde artış olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Abstract

Individual, cultural and social factors are effective in the selection of food. Personality traits of individual factors affect our thoughts and behaviors. The aim of the study is to examine the effects of personality types on food preferences. The population of this study consist of person living in different regions in Turkey. The sample size was calculated by using Yamane (2001)'s formulas 384 and a total of 514 people reached. A questionnaire consists of three parts that in the first part, the statements about the demographics of the people, in the second part personality traits, in the third part food preferences. The questionnaires were filled with face to face interview technique and e-mail. Data obtained within the scope of the study were tested by using frequency analysis, independent groups t-test, ANOVA and multiple regression analysis. Result of the analysis, no statistically significant difference was found between the demographic variables, gender, age, and region of living and food preferences. However, as conscientiousness and neuroticism increase, organic food preferences increases.

* Sorumlu Yazar.

E-posta: gssarikaya@ogu.edu.tr (G. S. Sarıkaya)

Makale Künyesi: Kılıçlar, A., Şahin, A., Sarıkaya, G. S. & Bozkurt, İ. (2018). Kişilik Tiplerinin Gıda Tercihlerine Etkisi. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 6(4), 779-811.

DOI: 10.21325/jotags.2018.334

GİRİŞ

Eski Taş Çağı/Paleolitik (M. Ö. 60.000-M.Ö.10.000) dönem insanların taş aletler yaptıkları, meyve toplayarak ve avlanarak hayatta kaldıkları iki buçuk milyon yıllık dönemdir. Bu dönemin ardından gelen Neolitik Çağ/Cıvalı Taş Çağı (M. Ö. 8000-M.Ö. 5000) ise tarımın başlayarak hayvanların evcilleştirildiği, yerleşik düzene geçilen dönemdir. Bu dönemde istenilen özelliklere göre tarıma alınan bitkilerin daha verimli ve daha kolay toplanan, acı olmayan çeşitleri geliştirilmiştir (Işın, 2018:1-37). Tarımın ortaya çıkması tarım temelli üretimi, yeni ekim tekniklerinin geliştirilmesini ve akabinde Tarımsal Devrim olarak nitelendirilen dönemi oluşturmaktadır. Bu devrim; karasabanın icadı, sulama sistemlerinin icadı, melez bitki ve hayvan türlerinin elde edilmesi aşamalarından oluşmaktadır (Başer, 2011:101). Fosillerde bulunan diş çürükleri bu dönemde yaşayan bireylerin hangi besinleri tükettiklerine dair bilgi vermektedir. Taş Devri insanında diş çürümesine az oranda rastlanmasına karşın, Neolitik dönemde bu oranda artış olduğu tespit edilmiştir. Bunun sebebi ise karbonhidratlı besinlerin tüketiminde meydana gelen artış olarak gösterilmiştir (Özüşen ve Yıldız, 2012:5).

Kavimler göçü ile başlayan ve Batı Roma İmparatorluğu'nun kuruluşuna kadar geçen süreçte, Haçlı Seferleri ve doğu ile ticari ilişkilerin sonucunda, Avrupa mutfakları seçici bir nitelik kazanmıştır ve diğer mutfaklardan etkilenecek gelişimini sürdürmüştür. Açlık ve kıtlığın yoğun olarak yaşandığı Orta Çağ'da lüks olarak kabul edilen et vb. gıda ürünlerinin soylu sınıfın dışındaki bireyler tarafından tüketimi yasaklanmış, kilisenin mutlak hâkimiyeti mutfığa da yansımıştır (Aksoy ve Üner, 2016:4). Geç Gotik dönemde ise meydana gelen sanatsal değişimler mutfakta aşçılığın saygın bir statü kazanması ile kendini göstermiştir. Rönesans dönemi ile birlikte iyi yemek ve ünlü şef kavramları bireylerin gündelik hayatına girerek Fransa'ya doğru gelişim göstermiştir (Aksoy, İflazoğlu ve Canpolat, 2016:58). Sanayi devriminin başlamasıyla mutfak sistematik bir temele ve kurallara bağlanma sürecine girmiştir. Pastacılık gelişim göstermeye başlarken, modern anlamda restoranlar kurulmuştur ve öğle yemeği bu dönemde meydana gelen önemli yeniliklerden olmuştur (Işın, 2018:360). 1900'lü yılların ilk yarısında yaşanan savaşlar sonucunda yaşanan açlık sorunu bireyleri sağlıklı tüketimden ziyade ucuz gıda ürünlerinin temin edilmesi noktasına getirmiştir. Yaşanan nüfus artışı ile beraber artan gıda ihtiyacı 'Yeşil Devrim'e sebep olmuştur (Kaplan, 2010:75). Bu üretim sistemi hızlı teknolojik gelişmeler ile beraber üretimi ve verimliliği arttırmaya devam ederken, diğer taraftan çevre ve su kaynakları, insan ve hayvan sağlığı ile alakalı endişeleri ve problemleri beraberinde getirmiştir. Daha fazla üretimin peşinden koşan insanoğlu bu noktadan sonra güvenilir gıdalar için kaliteyi ön planda tutan, doğayı ve canlı yaşamını koruyan alternatif üretim sistemlerini benimsemeye başlamıştır (Barış, 2015:1). Organik yiyecek tercihi ise, sağlık ve beslenme ile ilgili artan bilincin de etkisiyle popüler hale gelmiştir. Diğer yandan literatürde yer alan organik yiyecekler ile GDO'lu ürünler hakkında tüketici bilincini ölçen çalışmalar, bu konuya olan ilgiyi artırmıştır. Bu gıdaların tercih nedenleri, çevre ve sağlık faktörleri ile beraber incelenmesine rağmen kişilik boyutu ile alakalı çalışmalara az sayıda rastlanılmıştır (DeLong ve Grebitus, 2018; [Grebitus](#) ve [Dumortier, 2016](#)). Bu sebeple çalışmada kişilik tiplerinin gıda tercihlerine etkisi ölçülmeye çalışılmıştır.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Kişilik

Türk Dil Kurumu kişiliği, “Bir kimseye özgü belirgin özellik, manevi ve ruhsal niteliklerinin bütünü” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2018). Kişilik kelimesi, Latince “persona” kelimesinden türetilmiştir. Persona, drama oyuncularını tarafından kullanılan tiyatro maskesi anlamındadır. Yüze takılan bu maskelere “persona” adı verilmektedir. Sahne ile seyirciler arasındaki uzaklığın fazla olması nedeniyle oyuncunun yansıttığı role uygun yüz mimikleri görülemeyeceği için bu yol seçilmiştir. Bu yöntemle, “persona” kavramıyla kişiler arasındaki farklılıklar anlatılmak istenmiştir (Butler, 1986:1; Zel, 2001:22; İşçi, 2007:105; Aslan, 2008:8; Atkinson vd., 2010: 223; Koç, 2013: 314).

Geçmişten bu yana insan kişiliğini ve kişilik özelliklerini anlamaya yönelik tanımlar yapılmıştır. Bunlardan en eskisi Sümerlere ait olan Gılgamış destanındaki cesaretli, kibirli ve asi yürekli tanımlamalarıdır (Taymur ve Türkçapar, 2012:156). Empedocles (M.Ö. 495-435), kişiliği hava, toprak, ateş ve su gibi kozmik elementlerle ilişkili bir kavram olarak tanımlamıştır (Roedekerlein, 2006:235; Nadaff, 2005:142). Modern tıbbın babası olarak kabul edilen Hipokrat (M.Ö. 460-370)’ın kişilik kavramı, öğrencisi olan Empedokles’in ortaya koyduğu 4 element (hava, su, ateş ve toprak) teorisine uygun olarak 4 temel mizaca bölünmektedir (Hall vd., 1985:379; Sayın ve Aslan, 2005:277; Meshram vd., 2017:62). Bu bölümlenme insan vücudundaki kan, balgam, sarı ve siyah safra olmak üzere 4 sıvıya (ki bunlar kalp, beyin, karaciğer ve dalağa karşılık gelmektedir) dayanmaktadır. Hipokrat, insanın duygu durumu ile beden sıvıları arasında bağlantı kurarak, kan mizacı, sarı safra mizacı, siyah safra mizacı ve balgam mizaç olarak mizaçları gruplandırmıştır (Fromm, 1993:71; Hazar, 2006:126; Carlson, 2010:438). Ünlü yunan filozofu Aristoteles (M.Ö. 384-322)’e atfedilen Phsionomica adlı eserde insandaki sabit yüz çizgileri incelenerek şahsiyet ve karakter şekilleri hakkında sonuçlar çıkarılmaya çalışılmıştır. Yunan filozofları arasında yerleşmiş olan bu görüşte hakim eğilim hayvanların çehre biçimleri, onlarda bariz şekilde görülen mizaç ve karakter vasıfları ve bunlara tekabül eden bedeni özelliklerle insanların aynı türden özellikleri arasında bir benzerlik bulunmaya çalışılmıştır. Bu durum insanların karakterleri hakkında bir hüküm vermeye yöneliktir (Hökelekli, 2010:298). Ayrıca Aristoteles Nikomakhos Ahlakı kitabında karakter erdemlerini ele almaktadır. Bu erdemlerin bir kısmı parayla (cömertlik, görkemlilik); bir kısmı onur, şerefle (cesaret, ölçülülük); son grup ise toplumsal ilişkilerle ilgilidir (dostluk, sevgi, adalet vb.) (Arslan, 2009(a):251). M.Ö. 2. Yüzyılda Galen, Hipokrat’ın 4 element teorisinden etkilenerek insan vücudunun "sıcak, soğuk, kuru ve nemli" den oluştuğunu ve sıcak vücutların hareketli hayvanlar gibi bol miktarda kan içerdiğini, soğuk vücuda sahip olanların ise kışları hareketsiz ve boşta durduklarını belirtmiştir (Stelmack ve Stalikas, 1991:258). İbni Sina, dağınık vaziyetteki Helenistik, Bizans ve Süryani tıp literatürünü derleyip sistemleştirmesinin yanında kendi gözlemlerini de katarak İslam tıp tarihinin en büyük eseri olan Tıp Kanunu kitabını meydana getirmiştir (Kahya, 2001:331). Kitapta İbni Sina, Galen’in mizaç temelli hastalık teorisini, duygusal yönleri, zihinsel kapasitesi, ahlakî tutumları, benlik bilinci, hareketleri ve rüyaları da dahil olmak üzere mizaç açıklamalarını ayrıntılı bir biçimde ortaya koyarak genişletmiştir (Thompson, 1992:268; Lutz, 2002:60).

Mizaçların vücut içindeki dengesi, bedeninin ve zihninin sağlık durumunu belirlemektedir (Abu-Asab, 2013:10). Hipokrat ve Galen'in sınıflandırması birçok araştırmacının kullandığı kişilik modellerini büyük ölçüde şekillendirmiş (Meshram, vd., 2017:62) ve 18. Yüzyıla kadar etkisini sürdürmüştür (Pervin ve John, 1999:223; Hazar, 2006:127). İbni Sina'nın mizaç tiplerinin karşılığı ve araştırmacıların sınıflandırmadaki farklılıkları Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1: Kişilik Sınıflandırmaları (Psychology of Personality, 2018)

Empedokles	Hipokrat	Galen	İbni Sina	Sıfat
Hava	Kan	Sıcakkanlı	Sıcak ve Nemli	Cesur, Umutlu, Tutkulu
Ateş	Sarı Safra	Sinirli	Sıcak ve Kuru	Çabuk Sinirlenen, Hırslı
Toprak	Siyah Safra	Melankolik	Soğuk ve Kuru	İçe Dönük, Duygusal
Su	Balgam	Soğukkanlı	Soğuk ve Nemli	Soğukkanlı, Duygusuz

İslam düşünürü Gazali (1058-1111), İhyâ'u Ulmû'id-Din kitabında kişiliğinin rabbaniyet, behlmiyet (hayvaniyet), sebüiyet ve şeytaniyet olarak dört unsurdan oluştuğunu belirtmiştir. Rabbaniyet bağımsızlık, üstünlük, başarılı olma, engelleri aşma, amacına ulaşma, önder olma, sevilme ve beğenilme gibi istek ve eğilimlerin çıkış kaynağıdır, "kendini gerçekleştirme" melekesidir. Behlmiyet beslenme, boşaltım, teneffüs, cinsellik gibi fizyolojik ihtiyaçların tatmini yönündeki davranışların esasıdır; bütün bu istekler şehvet kelimesiyle ifade edilir. Sebüiyet öfkelenme, saldırma, tahrip etme gibi davranışların kaynağıdır; buna gazap gücü de denir ki günümüz psikolojisi bunu "saldırganlık dürtüsü" olarak adlandırmaktadır. Şeytaniyet aldatma, hile yapma, kötülüğü iyilik gibi göstermeye çalışma, akıl ve düşünceyi kötülük yolunda kullanma eğilimlerini meydana getirir. Gazap ve şehvet bakımından hayvanla insan tabiatı ortak iken benlik bilinci, akıl ve düşünce ile kötülük yapma gücü yönünden insan tamamen kendine özgü bir türdür (Hökelekli, 2010:297-298).

İslam düşünürü İbni Haldun (1332-1406), kişilik tiplerini göçebe ve şehir toplumları açısından Mukaddime kitabında incelemiştir. Göçebe toplumda yaşayan insanlar kanaatkar, dayanıklı, kendine güvenen, cesur, yardımsever, namuslu, dindar vb. (İbni Haldun, 1997:208) iken şehir insanı haris, mağrur, korkak, tembel, rahatına düşkün, müsrif vb. (İbni Haldun, 1997:209) şekilde tanımlanmıştır (Arslan, 2009(b):134). Şehir insanlarının yedikleri yemekler bedevi toplumuna göre daha lezzetli, daha yağlı yemeklerdir ve yedikleri yemekler mizaçlarını etkileyerek onları daha ağır, hantal ve tembel olmaya itmektedir (Arslan, 2009(b):136). Ayrıca İbni Haldun, Platon, Aristoteles ve onu takip eden Farabi gibi düşünürlerin medeni siyaset olarak adlandırdığı, bir toplumda son çözümde başta egemen bir yönetici olmasa bile kendi başarılarına mutlu ve uyumlu bir hayat sürdürmeleri için toplumun üyelerinin her birinin sahip olması gereken kişilik özelliklerini kastettiklerini ve bunu gerçekleştiren topluma da "ideal toplum" (el-medine el-fazıla) adını verdiklerini söylemektedir (İbni Haldun, 1996:118; İbni Haldun, 1989:244; Arslan, 2009(a):385; Arslan, 2009(b):241-242).

18. Yüzyılın sonunda, nöro-anatomist Franz Gall, kafatası ölçümlerinin, modern nöro-psikolojinin yolunu açan bir varsayım olan bireylerin iç düşünceleri ve duyguları hakkında bir şeyler açığa çıkardığına inanmaktaydı. 1848'te Phineas Gage'ın durumu kişiliğin, belirli beyin bölgeleriyle bağlantılı olduğunu gösteren ilk fiziksel kanıttır. Gage bir demiryolu inşaat işçisidir ve bir kaza sonucu yüzünün bir kısmı, sol gözü ve kafatasından demir geçmiştir. Tedavi sonrası konuşabilme ve yürüyebilme becerilerini sürdürebilmesine rağmen beyin hasarı kişiliğinde çok sayıda

değişime neden olmuştur. Sakin ve ahlaki tavrı yerini saygısız ve küfürlü daha sert bir mizaca bırakmıştır (Ford, 2013). 1879 yılında fizyolog Wilhelm Wundt, dört mizaç teorisini açıklayarak insan vücudu ile kişilik arasında kesin bir ayırım yapan ilk kişidir. Wundt, mizaçların vücut sıvılarıyla sınırlandırılmayacağını ve insan kişiliğinin dört boyutu olduğunu belirtmiştir. Bu boyutlar; iyimser, sinirli, melankolik ve soğukkanlılıktır, (Colorcode, 2017:3). 20. Yüzyıl'ın tanınmış psikologları (Gordon Allport, Raymond Cattell, Hans Eysenck, Charles Spearman, Lewis Terman) kişilik özelliklerini, zekayı, ilgi alanlarını ve motivasyonu birlikte incelemiş ve bireyler arası farklılıkları araştırmışlardır (Almlund, vd., 2011:16). Kişilik kuramları modern anlamda psikoloji ile birlikte 20. yüzyılın başlarında gelişmeye başlamıştır (Pervin ve John, 1999:4).

Allport; kişilik kavramının içeriğini ifade edebilmek için fizyoloji, felsefe, hukuk, sosyoloji, psikoloji gibi birbirine yakın olmayan elliden fazla tanımın kullanılabilmesini ifade etmiştir (Allport, 1937:27-48). Furnham ve Heaven (1999)'a göre ise kişilik, psikoloji bilim dalı bünyesinde tanımlanmaya çalışılan oldukça karmaşık bir kavramdır. Bu kavram karmaşıklığı itibarıyla basit bir şekilde tanımlanamadığı gibi, olaya karşı ortaya konan farklı yaklaşımlar nedeniyle birden fazla tanım bulunmaktadır (Develioğlu ve Tekin, 2013:16; Tekin vd., 2012:4163).

Psikologların üzerinde anlaşmaya vardıkları bir tanım olmamasına rağmen (İnanç ve Yerlikaya, 2009:2; Allport, 1921:36; Norman, 1963:575; Dubrin, 1994:56; Buchanan ve Huczynski, 1997:134; Robbins, 1996:89; Schermerhorn vd., 2002:19; Olver ve Mooradian, 2003:110; Macionis, 2003:115; Kutanis, 2003:52; Ordu, 2004:48; Köknel, 2005:19; Burger, 2006:23; Yakut, 2006:37; Çetin ve Beceren, 2007:112; Atkinson vd., 2008:433; Morgan vd., 2009:286; Kaşlı, 2009:11; Cüceloğlu, 2010:405) kişilik; bireylerin çevresiyle etkileşimini sağlayan, psikolojik ve fizyolojik sistemlerin uyumuyla çalışan, bir bireyi diğer bireyden ayıran, duygu, düşünce, davranış ve tutumların tutarlı ve yapılanarak oluşturdukları ilişki olarak tanımlanabilir (Kılıçlar vd., 2017:96).

Bireylerin davranış biçimini etkileyen faktörler, aynı zamanda kişiliğin oluşmasına etki etmektedir (Eroğlu, 1996:140; Güney, 2011:188). Karmaşık bir yapıya sahip kişilik kavramını oluşturan faktörleri altı grupta incelemek mümkündür (Zel, 2001:22; Luthans, 1995:114). Bu faktörler; kalıtım ve bedensel yapı faktörleri, sosyo-kültürel faktörler, aile faktörü, sosyal yapı ve sosyal sınıf faktörleri, coğrafi ve fiziki faktörler ile diğer faktörler olarak altı grupta incelenebilmektedir (Özkaya, 2003:92).

Kişiliğin altında yatan mekanizmaların bireye özgü davranışları nasıl ortaya çıkardığını açıklamada birçok kuram farklı görüşler ortaya koymuştur. Kişiliği açıklamada başlıca altı kuram vardır. Psikanalitik Kuram, bireyler arası davranış farklılığını bilinçaltı süreçlerle açıklarken, Biyolojik Kuram daha çok kalıtsal özellikler ve fiziksel süreçlerle bireysel farklılıkları açıklar. Ayırıcı Özellik Yaklaşımı, bireyleri ayırıcı özellik yelpazesinde tanımlanan bir takım kişilik özelliklerine farklı derecelerde sahip olması ile kişiler arası farklılıkları açıklarken, İnsancıl Kuram bu farklılıkların daha çok kişisel sorumluluk ve kendini onaylama duygusundan ileri geldiğini belirtmektedir. Davranışsal ve Sosyal Öğrenme Kuramı bireyler arası farklılıklar çeşitli koşullar ve beklentiler sonucu meydana geldiğini ifade ederken, Bilişsel Kuramcılar bu farklılıkları bilgi işleme sürecindeki farklılıklarla açıklamaktadır. Bu altı kuramın kişiliği açıklamaya yönelik kavramları birbiri ile çelişmemektedir. Kuramların görüş ayrılıkları ise davranış biçimlerindeki farklılığa bağlıdır (Ünlü, 2001:5; Burger, 2006:252; Aydoğdu, 2010:28). Bu

araştırmada kişilik ile ilgili kuramsal açıklamalardan Ayırıcı Özellik Yaklaşımı içinde yer alan ve kişilik özelliklerini ölçen Beş Faktör Kişilik Modeli kullanılmıştır.

Kişilik tiplerinin belirlenebilmesi konusunda “Beş Faktör Kişilik Modeli” olarak adlandırılan model, günümüz kuramcılarında Costa ve McCrae (1985:718) tarafından geliştirilmiştir (McCrae, 2010:57). Beş faktör kişilik modeli kişiliğin değerlendirilmesinde sıklıkla (Friedman ve Schustack,1999:284; Somer ve Goldberg, 1999:199; Stevens ve Ash, 2001:502; Somer vd., 2002: 23-24; McCrae ve Costa, 2003:46; Horsburgh vd., 2009:101; Burger, 2006:254-255; Salgado, 2009:272) kullanılan bir yaklaşımdır. Bu model “özellik yaklaşımına” dayanmaktadır ve kişiliğin ölçülmesinde bireylerin kendilerini ve diğerlerini tanımlamada kullandıkları “sıfatlardan” yararlanılmaktadır (Doğan, 2013:57). Beş faktör kişilik modelinin araştırmacılar tarafından benimsenmesinin ve kişilikle ilgili araştırmalarda yaygın bir şekilde kullanılmasının nedenleri (i) modelin boylamsal ve ampirik çalışmalara dayalı olması, (ii) ölçülen özelliklerin zamana karşı sürekliliğini koruması, (iii) bazı biyolojik temellerinin olması, (iv) farklı kültür ve gruplarda geçerliliğinin ortaya konması (Demirci vd., 2007:21-22; Bacanlı vd., 2009:263) ve (v) psikometrik açıdan kullanımının ve değerlendirilmesinin kolay olmasıdır (Atkinson vd., 2006:435; McCrae ve Costa, 1992:5; Doğan, 2013:57).

Beş faktör kişilik özellikleri kuramı; dışadönüklük, duygusal dengesizlik, uyumluluk, sorumluluk ve deneyime açıklık (Costa ve McCrae, 1985:718; Goldberg, 1990:1217; McCrae ve John, 1992:177-180; Costa ve McCrae, 1995:23) olarak beş ayrı kişilik boyutunu ifade etmektedir. 5 boyut, değişik yöntemler kullanılarak yürütülmüş çalışmalarda çok sık ortaya çıktığı için araştırmacılar bu boyutlara *Büyük Beşli* adını vermiştir (Burger, 2006:251). Bu kişilik tipleri şöyle tanımlanabilir:

Dışadönüklük: Başkalarıyla beraber olmayı seven, kendine güvenen bireylerdir. Dışadönük bireyler, sosyal yönü kuvvetli, cana yakın, konuşkan, enerjik, neşeli, heyecan arayan ve iddialı tiplerdir (Costa ve McCrae 1992:5; Bono vd., 2002:319; Lunn vd., 2014:404).

Uyumluluk: Bu tipteki bireyler, çevresini olumlu yönde motive edebilen, yardımsever, arkadaş canlısı, sıcakkanlı ve işbirliği yapmaya uygun kişilerdir (McCrae ve Costa, 2003:46; Panaccio ve Vandenberghe, 2012:649; LePine vd., 2011:312). Uyumlu bireylerin sosyal ilişkileri, uyumsuz bireylere göre daha kuvvetlidir (Berry ve Hansen, 1995:285).

Sorumluluk: Bu kişilik tipindeki bireyler kendine güvenen, karşısına güven veren, sakin, bilinçli, düzenli, etkili, planlı, sorumlu, organize hareket etmeyi seven, mükemmeliyetçi ve çok çalışkan özellikler gösterirler. (Costa ve McCrae, 1995:28; Somer ve Goldberg, 1999:199; Robbins ve Judge, 2007:110).

Deneyime açık olanlar: Farklı deneyimler yaşama arayışında olan bireylerdir. Bu bireylerin güçlü bir hayal gücü, yeni görüşleri kabul etme isteği, yaratıcılığı, sanatsal ve entelektüel ilgileri, çok yönlü düşünme ve merakı vardır. (McCrae ve Costa, 2003:46; Burger, 2006:254; Lunn vd., 2014:404).

Duygusal dengesizlik (Nevrotizm): sınırlı, hüzünlü, korkak, mutsuz, kaygılı, güvensiz, içine kapanık, suçlu, gergin, endişeli, huzursuz, bunalımlı, karamsar, problemlı gibi durumlar bu kişiliği tanımlayan sıfatlardır (Costa ve McCrae, 1995:28; Judge vd., 1997:746; Benet-Martinez ve John, 1998:730).

Genetiği Değiştirilmiş Gıdalar ve Organik Gıdalar

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra dünya nüfusu hızla artmaya başlamış ve bunun devamında tarımsal sistemde 'Yeşil Devrim' olarak adlandırılan gelişme yaşanmıştır. Dünya nüfusunun 40 yıl içerisinde %90 büyümesine karşılık gıda üretimindeki artış kişi başına yalnızca %25 ile sınırlı kalmıştır. Artan gıda ihtiyacını karşılayabilmek için ekin üretiminde uygulanabilecek yeni uygulamalara ihtiyaç duyulmuştur (Conway ve Barbier, 2013:11; Munshi, 2004:187; Koprowski ve Yusibov, 2001: 2376).

Tablo 2: Dünya Nüfusu (Kışlalıoğlu ve Berkes, 1991; Cohen, 2005; Food and Agriculture Organization, 2009; World Population Prospect, 2015).

Zaman	Dünya Nüfusu
1850	1.1. Milyar
1900	1.6. Milyar
1950	2.5 Milyar
2000	6 Milyar
2017	7,53 Milyar
2050*	9,7 Milyar

*Tahmini Değer

Nüfus ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi irdeleyen yaklaşımların temeli Malthus'a dayanmaktadır (Telatar ve Terzi, 2010: 198). İngiliz düşünür Thomas Malthus'un klasik nüfus teorisine göre; nüfus geometrik şekilde artarken, gıda maddeleri aritmetik dizi halinde artmaktadır. Malthus, nüfusun serbest bırakılması halinde her yirmi beş yılda bir kat artacağını savunmuştur. Böylece nüfus ile gıda maddeleri arasındaki denge bozulacaktır (Güneş, 2009: 134). Ancak 1950'den sonra teknolojik gelişmelerin hızlanması ve sermaye stoğundaki artışlar, Malthus'un savunduğunun tersine toplumların hayat kalitesini yükseltmiştir. Bu sebeple Malthus'un teorisinin, teknolojinin büyüme üzerindeki etkisini göz ardı ettiği düşünülmektedir (Telatar ve Terzi, 2010: 199). Diğer yandan, Avrupa'da her yıl yaklaşık 88 milyon ton gıdanın (Avrupa Birliği, 2016) ve yalnızca Amerika Birleşik Devletleri'nde her yıl üretilen ekmek miktarının %32'sinin (www.statista.com) israf edildiği göz önünde bulundurulduğunda, dünyadaki bu israfın önlenmesi halinde Malthus'un ön gördüğü problemin yaşanmayacağı düşünülmektedir. 56. Amerikan Dışişleri Bakanı Henry Alfred Kissinger'in "Yiyeceği kontrol edersen insanları kontrol edersin" sözü gıdalar, gıdaların tüketimi, tüketici grupları, tüketici algıları ve bu alanda yapılacak olan çalışmaların önemini ortaya koymaktadır (Engdahl, 2010:282).

Tarım alanında teknik ilerlemelerin kaydedilmesi sonucunda; tarımsal mekanizasyon, suni gübre kullanımı, kimyasallar yoluyla uygulanan bitki koruma önlemleri ve tarımdaki verim artışının %50'sinin kaynağı durumundaki ıslah ve hibrit tohum üretimi teknikleri geliştirilmiştir (Kıymaz ve Tarakçıoğlu, 2002:236). Hibritleştirme veya melezleme; genetik karakteri farklı olan bitki ve hayvanların çaprazlanması ile yeni bitki ve hayvan türleri elde

edilmesidir (Newton, 2014:4). Hibrit tohumlar birim alandan daha çok verim elde edilmesine sebep olmaktadır ve üreticiler tarafından sıkça tercih edilmektedir. Hibrit çeşitlerin sık kullanılmasının sebeplerinden biri hastalıklara ve zararlılara karşı dayanıklılık özelliklerine sahip olmasıdır. Bu tohumlar yapıları gereği olumsuz çevre ve iklim koşullarına çabuk adapte olabilmektedirler. Hibrit çeşitlerin olumsuz yönü ise ebeveynlerini sadece ıslahçısı tarafından bilinmesi ve bu durumun ürün çeşitlerinde tekelleşmeye sebep olmasıdır. Bu sebeple tohum firmaları hibrit tohumları tercih etmektedir (Yanmaz, 2006:15). Islah çalışmalarının uzun zamanlı ve maliyetli olması sebebiyle genetik bilimi yeni yöntem arayışlarına devam etmiştir. Bu sebeple yeni yöntemler ile bir canlı türüne kendi türü dışındaki bir canlı türünden gen aktararak kalıtsal özelliklerinin değiştirilmesine yönelik çalışmalara yoğunlaşmıştır (Denli, 2010:21). Bu süreç ile beraber gen teknolojisi gıda endüstrisinde emülgatör, tatlandırıcı, enzim, gıda yapısını koruyucu, lezzet artırıcı veya renk değiştirici amaçlar için kullanılmaktadır. Tarımsal amaçlı kullanım ise dünya üzerinde en çok tartışılan konu olmuştur. Bitki ve hayvanların genetik yapılarının değiştirilerek verimlerinin yükseltilmesi bu tartışmanın ana unsurunu oluşturmaktadır (Denli, 2012:25). Genetiği değiştirilmiş organizma; bir canlı türüne başka bir canlı türünden gen aktararak gen diziliminin değiştirilmesi ya da bu canlıya çeşitli bakteri, virüs, hayvan ve bitkilerden gen aktararak kendi doğasında bulunmayan bir karakter kazandırılmasıdır. Bu organizmalar gen teknolojisi kullanılarak doğal süreçler ile edinilmesi mümkün olmayan yeni özellikler kazandırılmış yapılardır (Korkut ve Soysal, 2013:1; Haspolat, 2012:75). Genetiği değiştirilmiş ürünlerin en çok üretildiği ABD’de özellikle soya ve mısır içeren işlenmiş gıdaların %60’ından fazlası GDO’lu ürün kapsamındadır. Bu ürünlerin yaygın kullanımının, tüketiciler tarafından kabul edildiği düşünülse de çoğu tüketici GDO’lu ürün tükettiğini bilmemektedir (Çelik ve Balık, 2007:14).

Genetiği değiştirilmiş organizmaların gelişim sürecine bakıldığında Paul Berg, 1972 yılında genetiği değiştirilmiş ilk DNA molekülünü oluşturmuştur. Bir yıl sonra Stanley Cohen, Annie Chang, Herbert Boyer ilk genetiği değiştirilmiş organizmayı keşfetmişlerdir. 1983 yılına gelindiğinde ise dört farklı ekip ilk genetiği değiştirilmiş bitkileri bulmuşlardır ve bundan iki yıl sonra mısır ekimi yapılmıştır (Pamuk, 2010:91; Çetiner, 2010:90-94; Koçak vd., 2010:198). Bilinen izinli ilk GDO’lu ürün 1994 Mayıs ayında transgenetik domates çeşidi olarak geliştirilmiştir (Demir ve Pala, 2007:34; Gurau ve Ranchhod, 2016:25).

1986-2005 yılları arasında genetiği değiştirilmiş tarım ürünleri ile alakalı toplam 3.647 deneme yapılmıştır. Bu denemelerin %91’i gelişmiş ülkelerde, %9’u ise gelişmekte olan ülkelerde gerçekleşmiştir (Aktaş, 2006:615). Bununla birlikte bu teknolojiye toplumsal açıdan bakıldığında kısa zamanda raydan çıktığı, çoğu üretilen ürünün güvenilirliği ile alakalı kesin bilgiler olmadığı düşünülmektedir. GDO’lu ticari bitkilerde yıllık artış son on yılda ortalama olarak %10’a yükselmiştir. 2007 yılında GDO’lar için ekim alanı 23 ülkede 143 milyon hektar alanı aşmıştır. Soya fasulyesi, pamuk, darı, kolza/kanola tohumu yaygın olarak kullanılan GDO’lu ürünlerdir (Holst-Jensen, 2009:1071; Greiner, Konietzny ve Villavicencio, 2005:753; Özdemir ve Duran, 2010:20; Magaña-Gómez ve Calderón de la Barca, 2009:1; Qaim, 2010).

Türkiye’de genetiği değiştirilmiş organizmalar ilk defa 1998 yılında gündeme gelmiştir. GDO’ların muhtemel risklerine karşı insan, hayvan, çevre ve biyolojik çeşitliliğin sağlanması amacıyla Cartagena Biyogüvenlik Protokolü 24 Ocak 2004 tarihinde imzalanmıştır. Bu protokol ülkelerin iç düzenlemeleri ve uluslararası ilişkilerinde dikkate

alması gereken kuralları belirlemektedir. 2006 yılında yayımlanan Tohumculuk Kanunu ile GDO'lu tohumların ithalatı ve kullanımını yasaklanmıştır. 2011 yılından itibaren yem amaçlı soya ve mısırın kullanımına onay verilmiştir (Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 2017).

Tablo 3: Genetiği Değiştirilmiş Gıdalar ve Hedefleri (Ergin ve Yaman; 2013).

Genetiği Değiştirilmiş Sebze ve Meyveler		
GD Ürünler	Hedefler	
Domates	Herbisitlere Dayanıklılık Raf Ömrünü Uzatmak	
Patates, Muz, Domates	Yenebilir Aşı Üretmek Nişasta Oranını Artırmak	
Kanola, Ayçiçeği	Doymamış Yağ Oranını Artırmak	
Domates, Çilek	Kutularda Yaşayan Bir Balık Geni Transferi ile Soğuğa Dirençli	Ürün Elde Etmek
Çilek, Şeftali, Ananas	Olgunlaşmayı Geciktirmek Raf Ömrünü Uzatmak	
Üzüm	Çekirdeksiz Üzüm Elde Etmek	
Genetiği Değiştirilmiş Tahıllar		
Çeltik	Verim Artışı	
Pirinç	A vitamini Oranını Artırmak	
Mısır ve Soya	Kanatlı Hayvan, Balık Beslenmesinde Kullanma Viral Bitki Hastalıklarına Dayanıklılık	
Buğday	Ot Öldürücülere Dayanıklılık	
Genetiği Değiştirilmiş Et ve Et Ürünleri		
Balık	Et veriminin Artması	
Koyun	Az yağlı Et Üretimi Yün veriminin Artması	
İnek	Et ve Süt Veriminin Artması	
Domuz	Yemden Yararlanma ve Et Verimin Artması	
Genetiği Değiştirilmiş Süt ve Süt Ürünleri		
Süt	Laktoza Duyarlı Bireyler İçin Süt İçeriğinin Değiştirilmesi	
Yoğurt	Mide Asidine Dayanıklı Probiyotik Ürün Elde Edilmesi	
Peynir	%60 Daha Sert Peynir Elde Etmek	

GDO'lu ürünlerin bilinçli üreticiler tarafından ekimi yapılmalıdır. Aksi durumda GDO'lu ürünlerin yetiştirilmesi bilinçsizce yapılırsa, başta insanlar olmak üzere tüm canlıların barındığı doğa ve çevrenin olumsuz etkilere maruz kalması söz konusudur. GDO'lu gıdalardaki DNA'nın memeli hücrelerine aktarılması ve yatay gen transferinin insan vücuduna sıçraması gibi bir risk oluşturabilir (Özdemir vd., 2013:42). Yabancı genetik materyal başka bir canlıya verildiğinde, bu genlerin hastalık yapan bakteri ve mikroorganizmalarla veya bunları yiyen insan ve hayvanların bağırsaklarında bulunan mikroorganizmalarla birleşme ihtimali bulunmaktadır. Bu şekilde antibiyotiklere dirençli bakteriler oluşursa bu durum sağlık açısından olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir (Aydeniz, 2015:8). Genetiği değiştirilmiş organizmaların zararları arasında daha önce var olmayan genlerin ortaya çıkması, mikroorganizmadaki bulunuş düzeylerinde değişiklikler olması gibi öngörülemez durumlar söz konusu olmaktadır. Bitkilerin biyokimyasal yolla var olan genlerinin aktive olarak etkileşime girmesi, öngörülemez şekillerde metabolizmanın bozulmasına sebep olmaktadır (Dona ve Arvanitoyannis, 2009:165; Pimentel vd., 1989:607).

GDO'lu ürünlerin insan sağlığına zararı ile alakalı tartışmalar bulunmaktadır. Bunlardan ilki gen aktarımının başarılı olduğu organizmaları seçmek için işaretleyici gen olarak kullanılan dirençli genlerin aktarılacak istenen asıl genle birlikte kullanılmasıdır. Örneğin antibiyotiğe dirençli genlerden bu amaçla yararlanılmaktadır. Bu genlerin patojen mikroorganizmalara geçmesi durumunda ortaya çıkabilecek enfeksiyonların kontrol altına alınmasının zor olacağı düşünülmektedir (Kaynar, 2009:179). Farklı genlerin birbirine transferi, alerjik reaksiyonlara neden olabilmektedir. 1996 yılında Brezilya fındığından bir genin soya fasulyesine transferi sonrasında sistemik bir alerjik reaksiyon olan ve ölümlerle sonuçlanan ciddi reaksiyonlar görülmüş, ancak ölüme sebebiyet vermeden bu tohumlar hızlıca toplatılmıştır. Süt üretimini artırmak için gen teknolojisi ile elde edilen rBGH(Rekombinant Sığır Büyüme Hormonu)'nin büyüme hormonu mandıra ineklerine aşılana başlanmasında kanser riskinin artışı arasında ilişki ortaya konulmuş, ortalama yaşam süresinin kıaldığı ve doğum kusurlarının arttığı bulgularına rastlanılmıştır (Hayırlıdağ, Aslan ve Büken, 2016:3). Transgenetik bitkilerin doğrudan ve dolaylı yollarla kanserojen etkilerinin olduğu belirtilmektedir. Özellikle herbisitlere dayanıklı transgenetik pamuk, soya, mısır ve kolza çeşitlerinde kullanılan 'bromoxynil' ve 'glufosinate' gibi kimyasal maddelerin doğrudan kanser yapıcı olduğu bilinmektedir (Göneş, 2012:41).

Gıda bitkilerinin genetik modifikasyonu sonucunda bitki ve hayvanlardan alınan donör kaynaklarının alerjik özellikleri başka canlılara aktarabilmekte ve bitkilerde bulunan toksinleri yanlışlıkla artırabilmektedir (Uzogara, 2000:185; Azadi ve Ho, 2010:162; Halford ve Shewry, 2000:68-69; Tsatsakis vd., 2017:112; Hails, 2000:15). Yapılan araştırmalar tüketicilerin ve çiftçilerin genetiği değiştirilmiş organizmaların sağlıklı olma durumları ile alakalı şüpheleri olduğunu göstermektedir (Dibden, Gibbs ve Cocklin, 2013:68; Shanahan, Scheufele ve Lee, 2001:69).

Sentetik kimyasalların tarımsal girdi olarak kullanılması sonucu meydana gelen olumsuz etkilerin hissedilmeye başlamasıyla konvansiyonel tarım yöntemine alternatif sistem arayışları başlamıştır. Dünya organik ürün ticareti 1980'li yıllarda gelişme göstererek, 1990'lı yılların sonlarında özellikle deli dana, dioksin ve GDO gibi konulara karşı duyulan endişe ve tepkiler nedeni ile organik ürünlere karşı tüketici talebinde artışlar meydana gelmiştir (Ersun ve Arslan, 2011:38).

Organik tarım (ekolojik tarım veya biyolojik tarım); tarımsal ilaç, suni gübre, hormon, antibiyotik gibi uygulamalara izin vermeyen, her türlü bitkisel hayvansal ve su ürünlerinin üretiminde kullanılacak girdilerin organik tarım metoduna uygun olarak üretimi veya temini her aşamada kontrollü gerçekleştiren doğal kaynakları en iyi şekilde kullanan tarım sistemidir. Ancak organik tarım "doğal tarım" ya da gübresiz ve ilaçsız tarım demek değildir. (Ersun ve Arslan; 2011:25-27).

Tablo 4: Organik Tarımın Diğer Uygulamalardan Farkı (Er, 2009).

Parametreler	Bütünleşmiş Tarım	Organik Tarım
Kimyasal Pestisid	Kullanılır, bazı sınırlamalar vardır.	Kullanılamaz
Kimyasal Gübre	Kullanılır	Kullanılamaz
Genetiği Değiştirilmiş Organizmalar (GDO)	Kullanılır	Kullanılamaz
Tohumluk	İşlem görebilir	Kimyasal işlem göremez
Büyüme ve Geliştirme Maddeleri	Kullanılır	Kullanılamaz

Organik tarım yönteminde en belirgin farklılık; mikrobiyal ilaçların ve yararlı çeşitlerin kullanımı ile yeşil gübre, gelişmiş ve koruyucu toprak sürümü, azot sağlayan bitkilerin dönüşümlü üretiminden kaynaklanmaktadır. Bunların yanında organik ürünlerde nitrit ve nitrat birikmesi yoktur. Toprağın verimliliği korunur ve ekim nöbeti şart olduğu için tek ürün yetiştirilme risklerinden üreticiler korunur (Er; 2009: 25-26).

Tablo 5: Türkiye’de İllere Göre En Fazla Üretimi Yapılan Organik Ürünler (Balaban; 2014).

Adana	Portakal, nar
Afyonkarahisar	Vişne, elma, erik
Amasya	Elma, soğan, ayva
Aydın	İncir, zeytin, elma
Balıkesir	Domates, buğday, biber
Bolu	Patates
Çanakkale	Zeytin, mısır
Gaziantep	Zeytin, nar, antepfıstığı
Gümüşhane	Mısır
Kırklareli	Yonca, ayçiçeği, elma
Konya	Havuç, patates, vişne
Malatya	Kayısı, mercimek, nohut
Mersin	Üzüm, zeytin, defne
Nevşehir	Patates, domates, soğan
Sakarya	Fındık, domates, yonca
Samsun	Buğday, biber, lahana
Sivas	Yonca, buğday
Şanlıurfa	Pamuk, buğday, mısır
Van	Yonca, buğday
Zonguldak	Fındık, domates, yonca

Organik yiyecekler tüketiciler tarafından diğer ürünlere göre daha sağlıklı, güvenli ve kaliteli olarak görülmektedir. Aynı zamanda tüketicilerin satın alma kararında, organik yiyeceklerin daha iyi bir tada sahip olduğunun düşünülmesi önemli ölçüde etkilidir (Vega-Zamora vd., 2013: 661). Yiyeceğin üretildiği çevrenin; hem sağlık ve tat açısından hem de çevrenin korunması adına faydalı olduğuna inanan kişiler, ‘potansiyel organik yiyecek tüketicileri’ olarak görülmektedirler. Ayrıca tüketiciler, genellikle bu tarz ürünleri satın alırken daha fazla ödeme yapmaya razı olmaktadır (Paul ve Rana, 2012: 412).

Organik ürünler ile ilgili yapılan birçok çalışma genellikle; organik ürünleri kimlerin satın aldığı ve organik ürünler satın alınırken tüketicileri etkileyen motivasyonel faktörlerin ne olduğu üzerine yoğunlaşmıştır (Hjelmar, 2011: 337). Organik ve organik olmayan yiyecekleri karşılaştırırken; besleyici kalitesine, duyuşal kalitesine ve gıda kalitesine göre ayırım yapılmaktadır. Besleyici kalite besin değerlerini; duyuşal kalite duyuşal algıların formunu; gıda kalitesi ise yiyeceğin üretim sürecinde yer alan aşamaları kapsamaktadır. Yapılan çalışmalara göre, bazı tüketiciler

organik yiyecekleri tadı, tazeliği ve görünüşü sebebiyle tercih etmektedirler. Diğer yandan bazı çalışmalar ise görünüş faktörünün organik yiyecekleri seçerken en az düzeyde etkiye sahip olduğunu göstermişlerdir (Paul ve Rana, 2012: 415). Son yıllarda organik yiyeceklere artan talebin sebebi olarak, bu ürünlerin çevreye daha az zararlı olması ve sağlık açısından faydalı olmasının etkili olduğu belirtilmektedir (Mondelaers vd., 2009: 1121). Yine yapılan çalışmalara göre eğitim, organik yiyecek satın almayı etkileyen faktörlerden biridir. Yüksek eğitilmiş kişiler, düşük eğitilmiş kişilere oranla organik yiyecek satın almaya daha fazla eğilimlidirler (Paul ve Rana, 2012: 414).

Literatür tarandığında, organik ürünlerin seçimine etki eden faktörler (Baker vd., 2004; Hjelmar, 2011; Paul ve Rana, 2012), çevre ve sağlık üzerine etkisi (Magnusson vd., 2003; Mondelaers vd., 2009), ve organik ürün pazarı (Ruiz de Maya vd., 2011) ile alakalı çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Genetiği değiştirilmiş ürünler için yapılan çalışmalar ise etik ve risk faktörleri (Wynne, 2001; Levidow ve Carr, 1997; Nading, 2015), tüketicilerin bilgi düzeyi (Chern ve Rickertsen, 2001; Noussair vd., 2003), ve sağlık üzerine etkileri (Sapkota vd., 2008; Séralini vd., 2009; Landrigan ve Benbrook, 2015) ile alakalıdır. 1997 yılında Dr. Putzai tarafından genetiği değiştirilmiş patatesle deney farelerini gruplanarak 110 gün boyunca beslenmiştir. Aynı deneyde normal patatesle beslenen farelere göre GDO'lu patatesle beslenen farelerin zayıfladıkları ve kalp, beyin ve ciğerlerinin küçülmesinin yanında bağışıklık sistemlerininin zayıfladıkları sonucuna ulaşılmıştır (Engdahl, 2009:22).

Günlük hayatta beslenme tarzı seçilirken, besinlerden alınan enerji ve doyumun yanı sıra farklı ihtiyaçları karşılamamanın yolları da aranmaktadır. Tüketicilerin gıda seçiminde, sadece gıdaların duyuşal özellikleri değil aynı zamanda bireysel ve sosyal faktörler de etkilidir (Milosevic vd., 2012: 205). Diğer yandan yapılan çalışmalar incelendiğinde, yiyecek seçiminde üç faktörün etkili olduğu görülmektedir. Bunlar; ürün ile ilgili faktörler, tüketici ile ilgili faktörler ve çevresel faktörler olarak sınıflandırılmıştır. Ürün ile ilgili faktörler; besin içerikleri, duyuşal özellikler ve işlevsellik (ambalaj, dayanıklılık, bulunabilirlik gibi) olarak nitelendirilirken tüketici ile ilgili faktörler; demografik özellikler, metabolizma özellikleri ve psikolojik faktörler (motivasyon, kişilik özellikleri gibi) olarak ortaya çıkmaktadır. Çevresel faktörler ise ekonomik, sosyal ve kültürel özelliklerdir (Babic-Zielinska, 2006: 379). Ayrıca yiyecek tercihinde etkili olan faktörlerin, pratik (fiyat ve ulaşılabilirlik gibi) ve geçici (ruh hali gibi) nedenlerden duyuşal (tat ve zevk gibi) ve kişisel (sağlık gibi) nedenlere kadar uzandığı görüşü mevcuttur (Lindeman ve Stark, 1999: 141).

Sosyal sebepler yeme davranışını ve yiyecek seçimini etkiler. Yemek sırasında yapılan sohbetler, önemli derecede yemeğe harcanan zaman ile ilişkilidir. Aynı zamanda yeme davranışı ve yiyecek seçimi, insanların sosyal normlarına ve beklentisine göre şekillenmektedir. İyi tat, görünüm, gıdanın kokusu gıda seçiminde en önemli motive edici faktörlerdendir. Yeme davranışları; biyolojik, öğrenilmiş, sosyo-kültürel ve ekonomik-maddi faktörlerin karmaşık bir fonksiyonudur (Renner vd., 2012: 117-118).

YÖNTEM

Araştırmanın evrenini Türkiye'de yaşayan 15 yaş ve üstü kişiler oluşturmaktadır. Türkiye'de 2017 yılı verilerine göre 15 yaş üstü yaşayan kişi sayısı 61.777.037 (TÜİK, 2018) olarak bulunmuştur. Araştırmanın örneklemini $n = \frac{Nt^2}{(d^2(N-1) + t^2 pq)}$ formülüyle; 0,05 hata payı, % 95 güven düzeyi, 5 güven aralığı ile örneklem sayısı 384

bulunmuş (Yamane, 2001; Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004:50) ve basit tesadüfi örnekleme yoluyla 600 kişiye anket uygulanmış, 514 anlamlı veri değerlendirmeye alınmıştır. Bu araştırmada kullanılan beş faktör kişilik özellikleri ölçeği, Arslan'ın 2017 yılında yaptığı "Otel İşletmelerinde Çalışanların Kişilik Özelliklerinin Örgütsel Bağlılık ve İş Tatmini Üzerine Etkisi" adlı doktora tezinden alınmıştır. Beş Faktör Kişilik Özellikleri Ölçeği, 44 sorudan ve 5 boyuttan oluşmaktadır. Arslan(2017) yaptığı çalışmada güvenilirlik katsayılarını; Dışadönüklük ,78; Uyumluluk ,77; Sorumluluk ,72; Nevrotizm ,78; Açıklık ,79 ve Genel güvenilirliğini ,92 olarak bulmuştur (Arslan, 2017:96). Çalışma kapsamında kullanılan GDO ölçeği ise, Roinien ve arkadaşlarının 1999 yılında tüketici tutumlarının nicelikleri ve gıdaların hedonik karakteristiklerini belirlemek için oluşturdukları çalışmadan alınmıştır. Likert tipi ölçek kullanılan çalışmanın sonucunda Cronbach's Alpha değeri 0,76 olarak bulunmuştur (Roininen vd., 1999:76).

Besinlerin seçiminde bireysel, kültürel ve sosyal faktörler yer almaktadır. Bireysel faktörlerden olan kişilik tipleri neyin, neden ve nasıl yapıldığı ile alakalı düşünce ve davranışları etkilemektedir. Organik gıdalar ve seçiminde etkili olan faktörler için literatür tarandığında; organik yiyecekleri tercih eden tüketici grubu (Davies vd., 1995), organik yiyecek tüketimi ile sağlık endişesi arasındaki ilişki (Apaolaza vd., 2018; Chrysohoidis ve Krystallis, 2005), tüketicilerin organik yiyecek satın almalarına ilişkin motivasyonel faktörlerin belirlenmesi (Özgül, 2012), organik ürün tüketicilerinin organik ürünleri tercih nedenleri (Stolz vd., 2011) ile alakalı çalışmalar bulunmaktadır. Genetiği değiştirilmiş ürünler için ise yapılan çalışmalar etik, risk ve sağlık faktörleri (Wynne, 2001; Levidow ve Carr, 1997; Nading, 2015) üzerine yoğunlaşmıştır. Literatür incelendiğinde bu gıdaların tercih nedenleri, sağlık, çevre ve risk faktörleri ile beraber incelenmesine rağmen kişilik boyutu ile alakalı çalışmalara az sayıda rastlanılmıştır (DeLong ve Grebitus, 2018; Grebitus ve Dumortier, 2016). Bu araştırmanın amacı kişilik tiplerinin gıda tercihlere etkisinin ortaya konulmasıdır.

Bu kapsamda araştırmanın temel amacına yönelik olarak oluşturulan hipotezler **H₁**: "Kişilik tiplerinin organik gıdaların tercih edilmesinde etkisi vardır" ve **H₂**: "Kişilik tiplerinin genetiği değiştirilmiş gıdaların tercih edilmesinde etkisi vardır" şeklinde oluşturulmuştur. Araştırmanın ikincil amacına yönelik oluşturulan hipotezler; **H₃**: "Organik gıda tercihleri cinsiyet değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır", **H₄**: "Genetiği değiştirilmiş gıda tercihi cinsiyet değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır", **H₅**: "Organik gıda tercihi yaş değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır", **H₆**: "Genetiği değiştirilmiş gıda tercihi yaş değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır", **H₇**: "Organik gıda tercihi bölge değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır" ve **H₈**: "Genetiği değiştirilmiş gıda tercihi bölge değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır" olarak oluşturulmuştur.

Anket aracılığıyla toplanan verilerin analizleri için; örneklem grubunun özelliklerinin belirlenmesine ilişkin frekans analizi, demografik değişkenleri göre gıda tercihlerindeki farklılaşma için t-testi ve Anova testi, kişilik tipleri ile gıda tercihleri arasındaki ilişkinin şiddetini belirlemek için korelasyon analizi ve değişkenlerin etki düzeyini belirlemek için çoklu regresyon analizi yapılmıştır.

BULGULAR

Araştırmada elde edilen veriler, istatistik paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini incelemek amacıyla Kolmogorov-Smirnov Testi yapılmıştır. Yapılan test sonucunda verilerin normal dağılım gösterdiği görülmüştür.

Maddelerin güvenilirliğini hesaplamak için güvenilirlik katsayısı “Cronbach Alpha” kullanılmıştır. Güvenirlik katsayısı 0 ile +1 arasında değişmektedir (Öncü, 1997: 255; Tan ve Erdoğan, 2004:176) ve 1’e ne kadar yakınsa o kadar güvenilir (Aygin ve Eti Aslan (2005:396). Yapılan test sonucunda güvenilirlik katsayılarının yüksek olduğu görülmüştür (Tablo 6).

Tablo 6: Ölçeklere Yönelik Güvenilirlik Analizi Sonuçları

Kişilik Ölçeği		GDO Ölçeği	
Madde Sayısı	Cronbach Alpha	Madde Sayısı	Cronbach Alpha
44	0,813	7	0,73

Katılımcıların Demografik Özellikleri

Katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin bilgiler Tablo 7’te yer almaktadır. Tablo 7’de görüldüğü üzere katılımcıların %51,9’u kadın % 48,1’i erkektir. Katılımcıların %41,2’si 18-23 yaş arasında, %23,7’si 24-29 yaş arasında, %19,5’i 30-35 yaş arasında, %7,0’si 36-41 yaş arasında, %8,6’sı 42 yaşının üzerinde olduğu görülmüştür. Ayrıca katılımcıların %25,7’sinin İç Anadolu, %18,3’ünün Karadeniz, %14,4’ünün Marmara, %16’sının Ege, %14,4’ünün Akdeniz, %5,8’inin Güneydoğu Anadolu, %5,4’ünün Doğu Anadolu bölgesinde ikamet ettiği ortaya çıkmıştır.

Tablo 7: Katılımcıların Demografik Özellikleri

Değişkenler	Gruplar	f	%
Cinsiyet	Kadın	267	51,9
	Erkek	247	48,1
Yaş	18-23	212	41,2
	24-29	122	23,7
	30-35	100	19,5
	36-41	36	7,0
	42 ve üzeri	44	8,6
Bölge	İç Anadolu	132	25,7
	Karadeniz	94	18,3
	Marmara	74	14,4
	Ege	82	16,0
	Akdeniz	74	14,4
	Güneydoğu Anadolu	30	5,8
	Doğu Anadolu	28	5,4

Demografik Değişkenler ile Gıda Tercihlerine İlişkin Bulgular

Demografik faktörlerden cinsiyet değişkeninin organik ve genetiği değiştirilmiş gıdaların tercih edilmesinde farklılaşma meydana getirip getirmediğini belirlemek için bağımsız gruplar t- testi yapılmıştır.

Tablo 8: Cinsiyet Değişkenine Göre Organik ve Genetiği Değiştirilmiş Gıda Tercihi

Cinsiyet	Organik Gıdalar			Genetiği Değiştirilmiş Gıdalar				
	Ortalama	Standart Sapma	T	p	Ortalama	Standart Sapma	t	P
Kadın	0,17639	0,06458	1,652	0,067	0,04996	0,05311	,582	0,346
Erkek	0,17639	0,06468			0,04996	0,05297		

Araştırmaya katılan bireylerin cinsiyet değişkeni açısından organik ve genetiği değiştirilmiş gıda tercihlerinin ortalamaları Tablo 8’de verilmiştir. Tablo 8 incelendiğinde cinsiyet değişkeni açısından bireylerin gıda tercihleri %5 önem düzeyinde ($p > 0,05$) anlamlı olarak farklılaşmamaktadır. Bu doğrultuda **H₃**: “Organik gıda tercihi cinsiyet değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır” ve **H₄**: “Genetiği değiştirilmiş gıda tercihi cinsiyet değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır” hipotezleri reddedilmiştir. Clive Cochran vd., 1995 yılında yaptıkları çalışma sonucunda kadınların organik gıdaları satın alma konusunda erkeklere oranla daha istekli olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Hursti ve Magnusson, 2003 yılında yapmış oldukları çalışma sonucunda kadınların organik gıdalara yönelik pozitif eğiliminin erkeklere oranla, yaş ve eğitimsel farklılıklara bakılmaksızın daha fazla olduğunu belirtmişlerdir. Saher, Lindeman ve Hursti 3261 katılımcı ile gerçekleştirilen çalışmanın sonucunda kadınların erkeklere oranla organik gıdalara yönelik tutumunda daha pozitif bir bakış açısına sahip oldukları sonucuna ulaşmışlardır.

Tablo 9: Yaş Değişkenine Göre Gıda Tercihleri

Yaş	Organik Gıdalar			Genetiği Değiştirilmiş Gıdalar				
	Ortalama	Standart Sapma	F	p	Ortalama	Standart Sapma	F	p
18-23	2,6203	0,71975			2,6038	0,85384		
24-29	2,6967	0,57875	1,872	0,061	2,7596	0,63313	,753	0,203
30-35	2,6100	0,40252			2,7400	0,61149		
36-41	2,5694	0,57200			2,7963	0,59776		
42 ve üzeri	2,7159	0,41270			2,7879	0,72991		

Yaş değişkeninin organik ve genetiği değiştirilmiş gıda tercihinde farklılaşma meydana getirip getirmemesini belirlemek için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Araştırmaya katılan bireylerin yaş değişkeni açısından organik ve genetiği değiştirilmiş gıda tercihlerinin ortalamaları Tablo 9’da verilmiştir. Tablo 9 incelendiğinde yaş değişkeni açısından bireylerin gıda tercihleri %5 önem düzeyinde ($p > 0,05$) anlamlı olarak farklılaşmamaktadır. Bu doğrultuda **H₅**: “Organik gıda tercihi yaş değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır” ve **H₆**: “Genetiği değiştirilmiş gıda tercihi yaş değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır” hipotezleri reddedilmiştir.

Tablo 10: Bölge Değişkenine Göre Gıda Tercihleri

	Organik Gıdalar		Genetiği Değiştirilmiş Gıdalar					
	Ortalama	Standart Sapma	F	p	Ortalama	Standart Sapma	F	P
İç Anadolu	2,6919	0,77560	3,917	0,063	2,6970	0,53595	1,970	0,155
Karadeniz	2,8936	0,71877			2,6915	0,59390		
Marmara	2,7748	0,74456			2,7230	0,62424		
Ege	2,5285	0,64140			2,6037	0,65728		
Akdeniz	2,6757	0,60684			2,5405	0,55676		
Güney Dogu	2,4889	0,94172			2,4333	0,66609		
Dogu Anadolu	2,6190	0,78941			2,5893	0,69126		

Araştırmaya katılan bireylerin yaşadıkları bölge değişkeni açısından organik ve genetiği değiştirilmiş gıda tercihlerinin ortalamaları Tablo 10’da verilmiştir. Tablo 10 incelendiğinde bölge değişkeni açısından bireylerin gıda tercihlerinde %5 önem düzeyinde ($p > 0,05$) anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Bu doğrultuda **H₇**: “Organik gıda tercihi bölge değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır” ve **H₈**: “Genetiği değiştirilmiş gıda tercihi bölge değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır” hipotezleri reddedilmiştir.

Tablo 11: Kişilik Tipleri ile Gıda Tercihleri Arasındaki İlişki

		Dışadönüklük	Uyumluluk	Sorumluluk	Duygusal Dengesizlik	Deneyime Açık Olanlar	Gıda Tercihleri
Dışadönüklük	Pearson Correlation	1	,616**	,509**	,575**	,601**	,451**
	Sig. (2-tailed)		0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
	N		514	514	514	514	514
Uyumluluk	Pearson Correlation		1	,605**	,610**	,654**	,575**
	Sig. (2-tailed)			0,000	0,000	0,000	0,000
	N			514	514	514	514
Sorumluluk	Pearson Correlation			1	,550**	,543**	,681**
	Sig. (2-tailed)				0,000	0,000	0,000
	N				514	514	514
Duygusal Dengesizlik	Pearson Correlation				1	,680**	,624**
	Sig. (2-tailed)					0,000	0,000
	N					514	514
Deneyime Açık Olanlar	Pearson Correlation					1	,475**
	Sig. (2-tailed)						0,000
	N						514
Gıda Tercihleri	Pearson Correlation						1
	Sig. (2-tailed)						
	N						

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Araştırmaya katılan örneklem grubunun kişilik tipleri ile gıda tercihleri arasındaki ilişkiye Pearson Korelasyonu ile bakılmıştır. Tablo-11’de belirtildiği gibi %5 önem düzeyinde ($P < 0,05$) anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Sırasıyla kişilik tiplerinin sorumluluk boyutu ($r=681$), nevrozizm (duygusal dengesizlik) boyutu ($r=624$) ve uyumluluk boyutu ($r=575$) arasında istatistiki olarak orta şiddette bir ilişki bulunmuştur. Kişilik tiplerinin boyutlarından sorumluluk ile gıda tercihleri arasındaki ilişkinin şiddetinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum sorumluluk kişilik tipindeki bilinçli, düzenli, etkili, planlı, sorumlu, organize hareket etmeyi seven, mükemmeliyetçi bireylerin gıdaları tercih ederken sağlık, çevre, bitki ve hayvan refahı, gıda güvenliği gibi konularda hassasiyet gösterdikleri biçiminde yorumlanabilir. Nevrotik kişilik tipine sahip bireylerin ise kaygı ve güvensizlik gibi özelliklere sahip olmalarından ötürü gıda tercihlerinde kontrollü hareket ettikleri söylenebilir.

Kişilik Tiplerinin Gıda Tercihlerini Etkilemesine İlişkin Bulgular

Kişilik tiplerinin organik gıda tercihleri etkisini belirlemek için çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları aşağıda yer almaktadır.

Tablo 12: Kişilik Tiplerinin Organik Gıdaların Tercihine Etkisi

Faktörler	Organik Gıdalar		
	Beta	T	P
Dışaönüklük	-0,104	-1,787	0,074
Uyumluluk	-0,069	-1,077	0,282
Sorumluluk	0,178	3,192	0,002*
Nevrotizm	0,168	2,700	0,007*
Açıklık	0,157	2,434	0,015
R	,326 ^a		
R ²	0,107		
F	2,168		
Durbin-Watson	0,977		
P	0,000		

Tablo 12’de yer alan beta kat sayıları ve p değerleri incelendiğinde, organik gıda tercihinin sırasıyla en çok sorumluluk ve nevrozizm faktörlerinin etkilediği görülmektedir. Bu bağlamda sorumluluk ve nevrozizm arttıkça organik gıda tercihlerinde de artış olduğu söylenebilir. Sorumluluk kişilik tipindeki bireylerin bilinçli ve planlı, nevrozik bireylerin ise kaygılı ve endişeli yapılara sahip olmaları nedeniyle tüketim davranışlarında kontrollü davranarak organik gıdaları tercih ettikleri düşünülebilir. DeLong ve Grebitus (2018) yaptıkları çalışmada nevrozik kişilik tipine sahip bireylerin organik gıdaları daha çok tercih edebilecek grup olduğunu belirtmelerine rağmen yapılan analiz sonucunda yalnızca kişiliğin uyumluluk boyutu ile anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Grebitus ve Dumortier (2016) yaptıkları bir diğer çalışmada ise açıklık kişilik tipine sahip bireylerin organik ürün tercihinde artış olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu doğrultuda H_1 : “*Kişilik tiplerinin organik gıdaların tercih edilmesinde etkisi vardır*” hipotezi kabul edilmiştir.

Kişilik Tiplerinin Genetiği Değiştirilmiş Gıda Tercihlerini Etkilemesine İlişkin Bulgular

Kişilik tiplerinin genetiği değiştirilmiş gıda tercihlerine etkisini belirlemek için çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları aşağıda yer almaktadır.

Tablo 13: Kişilik Tiplerinin Alt Boyutlarının Genetiği Değiştirilmiş Gıdaların Tercihine Etkisi

Faktörler	Genetiği Değiştirilmiş Gıdalar		
	Beta	t	P
Dışadönüklük	0,145	2,555	0,011*
Uyumluluk	0,153	2,316	0,021*
Sorumluluk	-0,035	-0,587	0,558
Nevrotizm	0,084	1,327	0,185
Açıklık	-0,054	-0,836	0,403
R	0,268		
R ²	0,072		
F	7,882		
Durbin-Watson	0,932		
P	0,000		

Tablo 12’de yer alan beta kat sayıları ve p değerleri incelendiğinde, genetiği değiştirilmiş gıda tercihi sırasıyla en çok dışadönüklük ve uyumluluk faktörlerinin etkilediği görülmektedir. Bu bağlamda dışadönüklük ve uyumluluk arttıkça genetiği değiştirilmiş gıda tercihlerinde de artış olduğu söylenebilir. Kişiliğin dışadönüklük boyutuna sahip bireyler heyecan arayan, ani kararlar verebilen, tehlikeli durumlara atılmaktan çekinmeyen bir yapıya sahip oldukları için gıdaların tercihinde yeni arayışlar ve bu arayışlar içerisinde tüketilen besinlerin sağlık boyutu göz ardı edilebileceği düşünülebilir. Uyumluluk boyutunda ise bireyler uysal, çevresine uyum sağlayan yapıya sahip olduklarından gıda tercihlerinde duruma göre karar vererek gıda tercihlerini gerçekleştirecekleri söylenebilir. Bu doğrultuda **H₂**: “*Kişilik tiplerinin genetiği değiştirilmiş gıdaların tercih edilmesinde etkisi vardır*” hipotezi kabul edilmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmaya göre katılımcıların organik gıda veya genetiği değiştirilmiş gıda tercihinin cinsiyet (Tablo 8), yaş (Tablo 9) ve yaşanan bölgeye (Tablo 10) göre bir değişiklik göstermediği ortaya çıkmıştır. Literatür incelendiğinde organik gıda tercihi ile kişiliğin uyumluluk ve açıklık boyutu arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ilişkin (DeLong ve Grebitus, 2018; Grebitus ve Dumortier, 2016) çalışmalar bulunmaktadır. Bu araştırmanın sonuçlarına göre ise sorumluluk ve nevrozizm arttıkça organik gıda tercihlerinde artış olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 11). Bununla birlikte dışadönüklük ve uyumluluk arttıkça genetiği değiştirilmiş gıda tercihlerinde de artış olduğu söylenebilir. (Tablo 12).

Tablo 14: Kişilik Tiplerinin Genetiği Değiştirilmiş Gıda ve Organik Gıda Tercihi Arasındaki İlişki

	Dışadönüklük	Uyumluluk	Sorumluluk	Nevrotizm	Açıklık
Genetiği Değiştirilmiş Gıdalar	+	+	-	-	-
Organik Gıdalar	-	-	+	+	-

İkinci Yeşil Devrim olarak da adlandırılan genetiği değiştirilmiş organizmalara yönelik yapılacak olan çalışmalar literatüre katkı sağlayarak tüketicilerin bu yönde bilinçlenmesi konusunda farklı yaklaşımlar ve yöntemler geliştirilebilir. Kişilik tiplerinin organik gıda ve genetiği değiştirilmiş gıda tercihinde etkisini ölçmek için yapılan bu araştırmada, kişilik tipleri ile gıda tercihi arasında bir ilişki olduğu görülmüştür. Ancak gıdaların mı kişiliği etkilediği yoksa kişiliğin mi gıdalar üzerinde etkili olduğuna dair bir veri elde edilememiştir. İbni Haldun'un Mukaddime eserinde belirttiği köy ve şehir hayatı arasındaki gıda tüketim farklılıklarının karakterleri etkilediği görüşünün 21. Yüzyılda geçerliliğinin test edilmesi açısından çalışmanın benzerleri köy ile şehir hayatında yapılabilir, sonuçlar kıyaslanabilir. Mukaddime beslenme kapsamında ele alınarak nitel bir çalışma yapılabilir veya İmam Gazali'nin Kalplerin Keşfi eserinde yer alan beslenme hususuna ilişkin görüşler ile kıyaslanabilir. Literatürde sosyoloji çalışmalarında yer verilen X, Y ve Z nesillerinin gıda tercihleri ve beslenme alışkanlıklarının belirlenmesine yönelik araştırmalar yapılarak çalışmalar geliştirilebilir.

KAYNAKÇA

- Abu-Asab, M., Amri, H. ve Micozzi, M. S. (2013). *Avicenna's Medicine: A New Translation of the 11th-Century Canon with Practical Applications for Integrative Health Care*, Simon and Schuster, 4 Tem 2013.
- Aksoy, M., İflazoğlu, N., Canpolat, C. (2016). Avrupa Aşçılık Tarihi: Antik Yunandan Sanayi Devrimine, *Journal of Recreation and Tourism Research*, 2016, 3 (1), 54-62.
- Aksoy, M., Üner, E. H. (2016). Rafine mutfağın doğuşu ve rafine mutfağı şekillendiren yenilikçi mutfak akımlarının yiyecek içecek işletmelerine etkileri. *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(6), 1-17.
- Aktaş, E. (2006). Küreselleşme, Yoksulluk ve Genetiği Değiştirilmiş Tarım Ürünleri. 614-620.
- Allport, G. W. (1921). Concepts of Trait And Personality. *Psychological Bulletin*. 24(5), 284-293.
- Allport, G. W. (1937). *Personality: A Psychological Interpretation*. New York: Henry Holt and Company.
- Almlund, M., Duckworth, A. L., Heckman, J. J. ve Kautz, T. D. (2011). *Personality Psychology and Economics*, NBER Working Paper No. 16822, JEL No. I2,J24.
- Apaolaza, V., Hartmann, P., D'Souza, C., Lopez, M. C. (2018). "Eat Organic – Feel Good? The Relationship Between Organic Food Consumption, Health Concern and Subjective Wellbeing, Food Quality and Preference, 63, 51-62.
- Arslan, A. (2009(a)). "İlkçağ Felsefe Tarihi 3: Aristoteles", İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2. Basım, İstanbul.
- Arslan, A. (2009(b)). "İbni Haldun", İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Arslan, E. (2017). *Otel İşletmelerinde Çalışanların Kişilik Özelliklerinin Örgütsel Bağlılık ve İş Tatmini Üzerine Etkisi*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aslan, S. (2008). Kişilik, Huy ve Psikopatoloji, RCHP, Psikiyatride Derlemeler, Olgular ve Varsayımlar Dergisi, 2 (1-2).

- Atkinson, R. C., Atkinson, R., Smith, E. E., Bem, D. J. ve Hoeksema, S. N. (2006). Psikolojiye Giriş, Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Atkinson, R. C., Atkinson, R., Smith, E. E., Bem, D. J. ve Hoeksema, S. N. (2008). Psikolojiye Giriş, Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Atkinson, R. L., Atkinson, R. C., Smith, E. Bem, D. ve Hoeksema, S. N. (2010). Psikolojiye Giriş, (12. basım). Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Avrupa Birliği. (2016). https://ec.europa.eu/food/safety/food_waste_en, Erişim Tarihi: 10.07.2018,
- Aydeniz, M. (2015). Balda Genetiği Değiştirilmiş Organizma Varlığının Araştırılması, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Aydoğdu, İ. (2010). Romantik İlişkilerin Kişilik Özellikleri Açısından İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aygin, D., Eti Aslan, F. (2005). Kadın Cinsel İşlev Ölçeği'nin Türkçeye Uyarlanması, Türkiye Klinikleri Tıp Bilimleri Dergisi, Cilt 25 (3), 393–399.
- Azadi, H., Ho, P. (2010). Genetically Modified and Organic Crops In Developing Countries: A Review Of Options For Food Security. *Biotechnology advances*, 28(1), 160-168.
- Babicz-Zielinska, E. (2006). Role Of Psychological Factors In Food Choice – A Review. *Polish Journal Of Food And Nutrition Sciences*, 15(56), 379-384.
- Bacanlı, H., İlhan, T., Aslan, S. (2009). Beş Faktör Kuramına Dayalı Bir Kişilik Ölçeğinin Geliştirilmesi: Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi (SDKT), *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 261-279.
- Baker, S., Thompson, K. E., Engelken, J. (2004). Mapping The Values Driving Organic Food Choice: Germany Vs. The UK. *European Journal of Marketing*, 38, 995–1012.
- Balaban, Y. (2014). *Organik Tarım*, Akademi Artı Yayıncılık, ISBN: 978-605-5286-51-4
- Barış, Z.(2015). Turizm İşletmelerinde Organik Gıda Kullanımı Algı Ve Tutumlarının Araştırılması: Gaziantep İli Örneği, Yüksek Lisans Tezi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Başer, N. E. (2011). I. Sanayi Devrimi'nde Teknolojik Gelişmenin Rolü, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Benet-Martínez, V., John, O.P. (1998). Los Cinco Grandes Across Cultures And Ethnic Groups: Multitrait Multimethod Analysis Of The Big Five In Spanish And English. *Journal of Personality and Social Psychology*, 75, 729-750.
- Berry, D. S., Hansen, J. S. (2000). Personality, Nonverbal Behavior, and Interaction Quality in Female Dyads. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 26(3), 278-292.

- Bono, J.E., Boles T.L., Judge T.A. ve Lauver K.J. (2002): "The Role of Personality in Task and Relationship Conflict", *Journal of Personality*, 70(3): 1311-1344.
- Buchanan, D. A., Huczynski, A. A. (1997). *Organizational Behaviour: An Introductory Text*, Hemel Hempstead: Prentice-Hall.
- Burger, J. M. (2006). *Kişilik*, (çev. İ. D. E. Sarioğlu). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Butler, W. E.(1986). www.hermetics.org/kisilik.html Erişim tarihi: 01.12.2018.
- Carlson, Neil, (2010). *Psychology the Science of Behaviour*, Pearson Canada, United States of America. ISBN 978-0-205-64524-4.
- Chern, W. S., Rickertsen, K. (2001). Consumer acceptance of GMO: survey results from Japan, Norway, Taiwan, and the United States. 7(1), 1-28.
- Chrysosoidis, G. M., Krystallis, A. (2005). Organic consumers' personal values research: Testing and validating the list of values (LOV) scale and implementing a value-based segmentation task. *Food Quality and Preference*, 16(7), 585-599.,
- Cohen, J. E. (2005). Human population grows up. *Scientific American*, 293(3), 48-55.
- Colorcode. (2017). The History of Personality Theory and Assessment, <https://www.colorcode.com/media/whitepaper.pdf>, Erişim Tarihi: 16.05.2017.
- Conway, G. R., Barbier, E. B. (2013). *After The Green Revolution: Sustainable Agriculture For Development*. Routledge.
- Costa, P. T. ve McCrae, R. R. (1985). *The NEO Personality Inventory Manual*. Odessa, FL: Psychological Assessment Resources.
- Costa, P. T.-McCrae, R. R., (1992), *Normal Personality Assessment in Clinical Practice: The NEO Personality Inventory*, *Psychological Assessment*, Vol: 4, No: 1, pp. 5-13.
- Costa, P. T.-McCrae, R. R., (1995), *Domains and Facets: Hierarchical Personality Assessment Using The Revised NEO Personality Inventory*, *Journal of Personality Assessment*, 64 (1), pp. 21-50.
- Cüceloğlu, D. (2010), *İnsan ve Davranışı Psikolojinin Temel Kavramları*, 15. Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çelik, V., Balık, D. T. (2007). Genetiği Değiştirilmiş Organizmalar (GDO)/ Genetically Modified Organisms (GMO), *Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 23(1-2).
- Çetin, N.G., Beceren, E. (2007). Lider Kişilik: Gandhi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 3(5), 110–132.
- Çetiner, S. (2010). Tarihsel Süreçte Genetiği Değiştirilmiş Ürünler. *Yemek ve Kültür*, 21, 86-98.

- Davies, A., Titterington, A. J., Cochrane, C. (1995). Who Buys Organic Food?: A Profile Of The Purchasers Of Organic Food In Northern Ireland. *British Food Journal*, 97(10), 17-23.
- DeLong, K. L., Grebitus, C. (2018). Genetically Modified Labeling: The Role Of Consumers' Trust And Personality. *Agribusiness*, 34(2), 266-282.
- Demir, A., Pala, A. (2007). Genetiği Değiştirilmiş Organizmalara Toplumun Bakış Açısı. *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Hayvansal Üretim* 48(1), 33-43.
- Demirci, M. K., Özler, D. E., Girgin, B. (2007). "Beş Faktör Kişilik Modelinin İşyerinde Duygusal Tacize (mobbing) Etkileri: Hastane İşletmelerinde Bir Uygulama" *Journal of Azerbaijani Studies*, 10, No. 3-4 13-39.
- Denli, M. (2010). *Genetiği Değiştirilmiş Organizmalar, İstanbul Ticaret Odası Yayınları*, ISBN: 978-9944-60-815-2, İstanbul.
- Develioğlu, K., Tekin Ö. A. (2013). Beş Faktör Kişilik Özellikleri ve Yabancılaşma Arasındaki İlişki: Beş Yıldızlı Otel Çalışanları Üzerine Bir Uygulama. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(2), 15-30.
- Dibden, J., Gibbs, D., Cocklin, C. (2013). Framing GM Crops As A Food Security Solution. *Journal of Rural Studies*, 29, 59-70.
- Doğan, T. (2013). Beş Faktör Kişilik Özellikleri ve Öznel İyi Oluş, *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 14 (1), 56-64.
- Dona, A., Arvanitoyannis, I. S. (2009). Health Risks Of Genetically Modified Foods, *Critical Reviews In Food Science and Nutrition*, 49(2), 164-175.
- Dubrin, A. (1994). *Applying Psychology: Individual and Organizational Effectiveness*. New Jersey: Prentice Hall.
- Engdahl, W. (2010). *Ölüm Tohumları, Genetik Biliminin Arkasındaki Karanlık Oyunlar*. Bilim+ Gönül Yayınevi, ISBN-978-9944-0906-9-8.
- Er, C. (2009). *Organik Tarım Bakımından Türkiye'nin Potansiyeli, Bugünkü Durumu ve Geleceği*, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, ISBN: 978-9944-60-409-3.
- Ergin, S. Ö, Yaman H.(2013). Genetiği Değiştirilmiş Gıdalar ve İnsan Sağlığı Üzerine Etkileri, *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2(2), 261-274.
- Eroğlu, F. (1996). *Davranış Bilimleri*, 3. Basım, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul.
- Ersun, N., Arslan, K. (2011). *Türkiye'de organik tarım ve iyi tarım uygulamaları: üretim ve pazarlama esasları*. İstanbul Ticaret Odası
- Food and Agriculture Organization. (2009). *How to Feed the World 2050, High Level Expert Forum*, 12-13 Ocak 2009, Roma.

- Ford, M. (2013). A History of Personality Psychology, <http://blog.motivemetrics.com/A-History-of-Personality-Psychology-Part-1> Erişim: 16.05.2018.
- Friedman, H. S., Schustack, M. W., (1999), *Personality: Classic Theories and Modern Research*, U.S.A. Allyn and Bacon.
- Fromm, E. (1993). *Erdem ve Mutluluk*, Ayda Yörükkan (çev), Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara.
- Furnham, A., Heaven, P. (1999). *Personality and Work, Personality and Social Behavior*, Oxford University Press Inc., New York.
- Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı. (2017). www.tarim.gov.tr, Erişim Tarihi:28.12.2017,
- Goldberg, L. R., (1990), An Alternative “Description of Personality”: The Big- Five Factor Structure, *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol: 59, No: 6, pp. 1216-1229.
- Göneş, G., A. (2012). Türkiye’de Piyasaya Sürülen Soya Tohumlarında GDO (Genetiği Değiştirilmiş Organizma) Taraması ve GDO Saptanan Tohumlarda Uygulanan Gıda Proseslerinin Kantitatif analize Etkisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Grebitus, C., Dumortier, J. (2016). Effects of Values and Personality on Demand for Organic Produce. *Agribusiness*, 32(2), 189–202. doi:10.1002/agr.21445
- Greiner, R., Konietzny, U., Villavicencio, A. L. (2005). Qualitative and Quantitative Detection Of Genetically Modified Maize And Soy in Processed Foods Sold Commercially in Brazil by PCR-based methods. *Food Control*, 16(8), 753-759.
- Gurău, C., Ranchhod, A. (2016). The Futures Of Genetically-Modified Foods: Global Threat Or Panacea?. *Futures*, 83, 24-36.
- Güneş, H. H. (2009). İktisat Tarihi Açısından Nüfus Teorileri ve Politikaları, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(28), 126-138.
- Güney, S. (2011). *Davranış Bilimleri*, 6. Basım, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Hails, R. S. (2000). Genetically Modified Plants–The Debate Continues. *Trends in Ecology & Evolution*, 15(1), 14-18.
- Halford, N. G., Shewry, P. R. (2000). Genetically Modified Crops: Methodology, Benefits, Regulation and Public Concerns. *British Medical Bulletin*, 56(1), 62-73.
- Hall, C. S., Lindzey, G., Loehlin, J. C., Manosevitz, M., & Locke, V. O. (1985). *Introduction to theories of personality*.
- Haspolat, I. (2012). Genetiği Değiştirilmiş Organizmalar ve Biyogüvenlik. *Ankara Üniversitesi Veterinerlik Fakültesi Dergisi*, 59, 75-80.

- Hayırlıdağ, M., Arslan, M. F., Büken, N.Ö. (2016). Genetiği Değiştirilmiş Gıdalar ile İlgili Etik ve Hukuki Tartışmalar ve Kıtalararası Durum Değerlendirmesi. *Turkish Journal of Agricultural Economics*, 22(1).
- Hazar, M. Ç. (2006). Kişilik ve İletişim Tipleri. *Selçuk İletişim Dergisi*. 4(2), 125-140.
- Hjelmar, U. (2011). “Consumer’s Purchase of Organic Food Products. A Matter of Convenience and Reflexive Practices”. *Appetite*, 56, 336-344.
- Holst-Jensen, A. (2009). Testing For Genetically Modified Organisms (Gmos): Past, Present And Future Perspectives. *Biotechnology Advances*, 27(6), 1071-1082.
- Horsburgh, V. A., Schermer, J. A., Veselka, L. ve Vernon, P. A. (2009). A Behavioural Genetic Study of mental Toughness and Personality. *Personality and Individual Differences*, 46, 100-105.
- Hökelekli, H. (2010). Şahsiyet, İslam Ansiklopedisi, Türk Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt 38, Ankara.
- Hursti, U. K. K., Magnusson, M. K. (2003). Consumer perceptions of genetically modified and organic foods. What kind of knowledge matters?. *Appetite*.
- Işın, M., P. (2018). Avcılıktan Gurmeliğe Yemeğin Kültürel Tarihi, Yapı Kredi Yayınları, 1.Basım, ISBN:9789750841569
- İbni Haldun, (1989). Mukaddime, (Çev. Turan Dursun) 2. cilt, Onur Yayınları, Ankara.
- İbni Haldun, (1996). Mukaddime, (çev. Ugan, Z. V.), 2. Cilt, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları: 482 Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi: 55 Şark - İslâm Klasikleri: 4, Millî Eğitim Basımevi, Ankara.
- İbni Haldun, (1997). Mukaddime, (çev. Ugan, Z. V.), 1. Cilt, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları: 481 Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi: 54 Şark - İslâm Klasikleri: 4, Millî Eğitim Basımevi, Ankara.
- İnanç, B. Y., Yerlikaya, E. E. (2009). Kişilik Kuramları, 2. Basım, Pegem Akademi, Ankara.
- İnternet Erişimi: <http://blog.milliyet.com.tr/hibrit-tohum-ve-gdo-farkli-kavramlar/Blog/?BlogNo=248010>
- İnternet Kaynakları: World Population Prospect (2018). https://esa.un.org/unpd/wpp/publications/files/key_findings_wpp_2015.pdf
- İşçi, M. (2007). Davranış Bilimleri, Der Yayınları, 2. Basım, İstanbul.
- Judge, T. A.-Martocchio, J. J.-Thoresen, C. J., (1997), Five-Factor Model of Personality and Employee Absence, *Journal of Applied Psychology*, 82(5), 745-755.
- Kahya, E. (2001). el-KĀNŪN fi’-t-TIB, İslam Ansiklopedisi, Türk Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt 24, Ankara.
- Kaplan, M. K. (2010). *Organik Buğday Üretimi ve Edirne İlinde Uygulanabilirliğinin Araştırılması*, Yüksek Lisans Tezi, Namık Kemal Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Edirne.
- Karaman, N. G., Doğan, T., Çoban, A. E. (2010). A Study to Adapt The Big Five Inventory to Turkish, *Procedia Social and Behavioral Sciences* 2 (2010) 2357–2359.

- Kaşlı, M. (2009). Otel İşletmelerinde İşgörenlerin Kişilik Özellikleri, Lider-Üye Etkileşimi ve Tükenmişlik İlişkisinin İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Kaynar, P. (2009). Genetik Olarak Değiştirilmiş Organizmalar (GDO)'a Genel Bir Bakış, Türk Hijyen ve Deneysel Biyoloji Dergisi, 177.
- Kılıçlar, A., Şahin, A., Sarıkaya, S. ve Bozkurt, İ. (2017). Kişilik Tiplerinin Tat Tercihlerine Etkisi (Effect of Personality Traits on Taste Preferences) *Journal of Tourism and Gastronomy Studies* Sayı: 5/3, 93-117.
- Kışlalıoğlu, M., Berkes, F. (1991). Çevre ve Ekoloji, Remzi Kitabevi, 4. Basım, İstanbul.
- Kıymaz, T., Tarakçıoğlu, M. (2002). Biyoteknoloji Alanındaki Gelişmelerin Yansımaları ve Türkiye'nin Politika Seçenekleri. *Planlama Dergisi*. DPT' nin Kuruluşunun 42. Yılı, Özel Sayı, 235-242.
- Koç, E. (2013). Tüketici Davranışı ve Pazarlama Stratejileri: Global ve Yerel Yaklaşım, 5. Baskı, Seçkin Yayıncılık.
- Koçak, N., Türker, T., Kılıç, S., Hasde, M. (2010). Tıp Fakültesi Öğrencilerinin Genetiği Değiştirilmiş Organizmalar Hakkındaki Bilgi, Tutum ve Davranışlarının Belirlenmesi. *Gülhane Tıp Dergisi*, 52, 198-204.
- Koprowski, H., Yusibov, V. (2001). The Green Revolution: Plants As Heterologous Expression Vectors. *Vaccine*, 19(17-19), 2735-2741.
- Korkut, D., Soysal, A. (2013). Genetiği Değiştirilmiş Organizmalar. Ankara: Halk Sağlığı Uzmanları Derneği.
- Köknel, Ö. (2005). Kaygıdan Mutluluğa Kişilik, İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Kutunis, Ö. R. (2003), "Örgütlerde Davranış Bilimleri (Ders Notları)", 1. Basım, İstanbul: Avcı Ofset.
- Landrigan, P. J., Benbrook, C. (2015). GMOs, Herbicides, and Public Health. *New England Journal of Medicine*, 373(8), 693-695.
- LePine, J. A., Buckman, B. R., Crawford, E. R. ve Methot, J. R. (2011). A Review of Research on Personality in Terms: Accounting for Pathways Spanning Levels of Theory and Analysis. *Human Resource Management Review*, 21, 311-330.
- Levidow, L., Carr, S. (1997). How Biotechnology Regulation Sets A Risk/Ethics Boundary. *Agriculture and Human Values*, 14(1), 29-43.
- Lindeman M. ve Stark, K. (1999). Pleasure, Pursuit of Health or Negotiation of Identity? Personality Correlates of Food Choice Motives Among Young and Middle-aged Women. *Appetite*, 33, 141-161.
- Lunn, T. E., Nowson, C. A., Worsley A. ve Torres, S. J. (2014). Does Personality Affect Dietary İntake?, *Nutrition*, 30 (2014) 403-409.
- Luthans, F. (1995). *Organizational Behavior*, New York: McGraw Hill Co.

- Lutz, Peter L. (2002). *The Rise of Experimental Biology: An Illustrated History*. [Humana Press](#), [ISBN 0-89603-835-1](#).
- Macionis, J. J. (2003). *Sociology*, 9. Baskı, New Jersey: Pearson Education, Inc.
- Magaña-Gómez, J. A., Calderón de la Barca, A. M. (2009). Risk Assessment Of Genetically Modified Crops For Nutrition and Health. *Nutrition Reviews*, 67(1), 1-16.
- Magnusson, M. K., Arvola, A., Hursti, U. K. K., Åberg, L., Sjöden, P. O. (2003). Choice of Organic Foods is Related to Perceived Consequences for Human Health and to Environmentally Friendly Behaviour. *Appetite*, 40(2), 109-117.
- McCrae, R. R. (2010). The Place of the FFM in Personality Psychology, *Psychological Inquiry*, 21: 57–64.
- McCrae, R. R., Costa, P. T. (1992). Four Ways Five Factors are Basics. *Personality and Individual Differences*, 13(6), 653-665.
- McCrae, R. R., Costa, P. T. (2003). *Personality in Adulthood: A five-factor Theory Perspective*. Guilford Press.
- McCrae, R.R., John O.P. (1992): “An Introduction to the Five-Factor and Its Applications”, *Journal of Personality*, 60(2): 175-215.
- Meshram, S., Gattani, D., Shewale, A., Bodele, S. (2017). Association of Personality Traits with Oral Health Status: A Cross -Sectional Study, *The International Journal of Indian Psychology*, 4(2), No. 95.
- Milosevic, J., Zezelj, I., Gorton, M., Barjolle, D. (2012). Understanding The Motives For Food Choice In Western Balkan Countries. *Appetite*, 58, 205-214.
- Mondelaers, K., Verbeke, W., Huylenbroeck, G. V. (2009). “Importance of Health and Environment as Quality Traits in The Buying Decision of Organic Products”. *British Food Journal*, 111(10), 1120-1139.
- Morgan, C. T., Karakaş, S., Eski, R. (2009). *Psikolojiye Giriş. Eğitim Kitabevi Yayınları*.
- Munshi, K. (2004). Social Learning in a Heterogeneous Population: Technology Diffusion in The Indian Green Revolution. *Journal of development Economics*, 73(1), 185-213.
- Naddaf, G. (2005). *Greek Concept of Nature, The: The Politics of Theory-Building and Pedagogy in Composition*, SUNY Press, Newyork.
- Nading, A. M. (2015). The Lively Ethics of Global Health GMOs: The Case of the Oxitec Mosquito. *Biosocieties*, 10(1), 24-47.
- Newton, E., D. (2014). *GMO Food: A Reference Handbook*, ISBN: 978-1-61069-685-2, Kalifornya.
- Norman, W. T. (1963). “Toward an Adequate Taxonomy of Personality Attributes: Replicated Factor Structure in Peer Nomination Personality Ratings”, *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 66, 574-583.

- Noussair, C., Robin, S., Ruffieux, B. (2003). Do consumers really refuse to buy genetically modified food?. *The economic journal*, 114(492), 102-120.
- Olver, J. M., Mooradian, T. A. (2003). Personality Traits and Personal Values: A Conceptual and Empirical İntegration. *Personality and Individual Differences*, 35, 109-125.
- Ordun, G. (2004). Beş Temel Kişilik Özelliği ve Alt Faktörlerinin Analizine İlişkin Bir Çalışma. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 33(2), 47-71.
- Öncü, H. (1997). Eğitimde Ölçme Ve Değerlendirme. Eğitim Bilime Giriş. Ed. L. Küçükahmet. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Özdemir, O., Duran, M. (2010). Biyoteknolojik uygulamalara ve genetiği değiştirilmiş organizmalara (GDO) ilişkin tüketici davranışları. *Akademik Gıda*, 8(5), 20-28.
- Özdemir, P., Yenil, N., Pehlivan, B., Üzmez, Ş. (2013). Genetiği Değiştirilmiş Organizmalar, 4. Ulusal Kimya Öğrenci Kongresi, Manisa.
- Özgüven, N. (2012). "Organic Foods Motivations Factors for Consumers". *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 62, 661-665.
- Özkaya, M. (2003). Mesleklerinde Tanınmış Yüz Türk Kadınının Kişilik ve Liderlik Özellikleri, *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 6 (1), 86-138.
- Özüşen, B., Yıldız, Z. (2012). Buzul Çağı'ndan İlk Çağ'a Tüketimin Tarihi, *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 4(7), 1-16.
- Pamuk, Ş. (2010). Genetiği Değiştirilmiş Gıdalara Genel Bir Yaklaşım, *Kocatepe Veteriner Dergisi*, 2010, 3(2), 91-100.
- Panaccio, A., Vandenberghe, C. (2012). Five-Factor Model of Personality and Organizational Commitment: The Mediating Role of Positive and Negative Affective States. *Journal of Vocational Behavior*, 80, 647-658.
- Paul, J., Rana, J. (2012). "Consumer Behavior and Purchase Intention for Organic Food". *Journal of Consumer Marketing*, 29 (6), 412-422.
- Pervin, L. A., John, O.P. (1999). *Handbook of Personality Theory and Research*, 2. Eddition, The Guildford Press, Newyork.
- Pimentel, D., Hunter, M. S., LaGro, J. A., Efroymsen, R. A., Landers, J. C., Mervis, F. T., McCarthy, C. A. Boyd, A. E. (1989). Benefits and Risks of Genetic Engineering in Agriculture. *BioScience*, 39(9), 606-614.
- Psychology of Personality, (2018), <https://sites.google.com/site/psychologyofpersonalityperiod8/home/type-and-trait-theories/galen-s-personality-theory> Erişim Tarihi: 08.08.2018.
- Qaim, M. (2010). Benefits of Genetically Modified Crops for the Poor: Household İncome, Nutrition, and Health. *New Biotechnology*, 27(5), 552-557.

- Renner, B., Sproesser, G., Strohbach, S., Schupp, H. T. (2012). "Why We Eat What We Eat. The Eating Motivation Survey (TEMS)". *Appetite*, 59, 117-128.
- Robbins, S. P. (1996). *Organizational Behavior Concepts- Controversies-Applications*. China: Tsinghua University Press/Prentice-Hall.
- Robbins, S., Judge, T. (2007). *Organizational Behavior*, New Jersey, Pearson Prentice Hall.
- Roeckelein, J. E. (2006). *Elsevier's Dictionary of Psychological Theories*, Elsevier Press.
- Roininen, K., Lahteenmaki, L., Tuorila, H. (1999). Quantification of Consumer Attitudes to Health and Hedonic Characteristics of Foods. *Appetite*, 33, 71-88.
- Ruiz de Maya, S., Lopez-Lopez, I., Munuera, J. L. (2011). "Organic Food Consumption in Europe: International Segmentation Based on Value System Differences". *Ecological Economics*, 70, 1767-1775.
- Saher, M., Lindeman, M., & Hursti, U. K. K. (2006). Attitudes towards genetically modified and organic foods. *Appetite*, 46(3), 324-331.
- Salgado, J. F.(2009), Big Five Personality Dimensions and Job Performance in Army and Civil Occupations: A European Perspective, *Human Performance*, 11, 2, pp. 271-288.
- Sapkota, A., Sapkota, A. R., Kucharski, M., Burke, J., McKenzie, S., Walker, P., & Lawrence, R. (2008). Aquaculture Practices and Potential Human Health Risks: Current Knowledge and Future Priorities. *Environment International*, 34(8), 1215-1226
- Sayın, A. ve Aslan, S. (2005). Duygudurum Bozuklukları ile Huy, Karakter ve Kişilik İlişkisi. *Türk Psikiyatri Dergisi*. 16 (4), 276-283.
- Schermerhorn, Jr. J. R., Hunt, J. G., Osborn, R. N. (2002). *Organizational Behavior*. United States/ New York: John Wiley&Sons, Inc.
- Séralini, G. E., De Vendômois, J. S., Cellier, D., Sultan, C., Buiatti, M., Gallagher, L., Dronamraju, K. R. (2009). How Subchronic and Chronic Health Effects can be Neglected for GMOs, Pesticides Or Chemicals. *International Journal Of Biological Sciences*, 5(5), 438
- Shanahan, J., Scheufele, D., Lee, E. (2001). Trends: Attitudes About Agricultural Biotechnology and Genetically Modified Organisms. *The Public Opinion Quarterly*, 65(2), 267-281.
- Somer, O., Goldberg, L. R. (1999). "The Structure of Turkish Trait Descriptive Adjective" *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 76 No. 3 421-450.
- Somer, O., Korkmaz, M., Tatar, A. (2002). Beş Faktör Kişilik Envanterinin Geliştirilmesi-I: Ölçek Ve Alt Ölçeklerinin Oluşturulması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 17 (49): 21-33.
- Statista. <https://www.statista.com/statistics/630324/distribution-of-bread-consumed-and-wasted-in-the-united-states/>. Erişim Tarihi: 27.08.2018.

- Stelmack, R. M. ve Stalikas, A. (1991). Galen and Humour Theory of Temperament, *Person Individ Diff.*, 12(3), 255-263.
- Stevens, C. D., Ash, R. A. (2001). The Conscientiousness of student in Subject Pools: İmplications for Laboratory Research. *Journal of Research in Personality*, 35.
- Stolz, H., Stolze, M., Janssen, M., Hamm, U. (2011). "Preferences and Determinants for Organic, Conventional and Conventional-Plus Products - The Case of Occasional Organic Consumers". *Food Quality and Preference*, 22, 772-779.
- Tan, Ş., Erdoğan, A. (2004). Öğretimi Planlama ve Değerlendirme, (Genişletilmiş 5.Baskı) Pegem Yayınevi, Ankara.
- Taymur, İ. ve Türkçapar, M. H. (2012). Kişilik: Tanımı, Sınıflaması ve Değerlendirmesi, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry* 2012; 4(2):154-177.
- TDK.(2018).http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=K%C4%B0%C5%9E%C4%B0L%C4%B0K Erişim tarihi: 04.03.2018.
- Tekin, Ö. A., Turan, S. N., Özmen, M., Turhan, A. A. ve Kökçü, A. (2012). Beş Faktör Kişilik Özellikleri Ve Örgütsel Çatışma Yönetimi Arasındaki İlişkiler: Ankara'daki Beş Yıldızlı Otel İşletmeleri Üzerine Bir Uygulama, *Journal of Yasar University*, 27(7), 4611-4641.
- Tekin, Ö.A. (2012). Yabancılaşma ve Beş Faktör Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkiler: Antalya Kemer'deki Beş Yıldızlı Otel İşletmeleri Çalışanları Üzerinde Bir Uygulama, Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Telatar, O. M., Terzi, H. (2010). Nüfus ve Eğitimin Ekonomik Büyümeye Etkisi: Türkiye Üzerine Bir İnceleme. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 24(2), 197-214.
- Testing And Validating The List Of Values (LOV) Scale And İmplementing A Value Based Segmentation Task. *Food Quality and Preference*, 16, 585-599.
- Thompson, J. W. (1992). *Research in Psychiatry: Issues, Strategies and Methods*, Ed, Springer Science+ Business Media, Newyork.
- Tsatsakis, A. M., Nawaz, M. A., Tutelyan, V. A., Golokhvast, K. S., Kalantzi, O. I., Chung, D. H., ve Chung, G. (2017). Impact on environment, ecosystem, diversity and health from culturing and using GMOs as feed and food. *Food and Chemical Toxicology*, 107, 108-121.
- TÜİK, (2018). http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1059 Erişim Tarihi: 10.12.2018
- Uzogara, S. G. (2000). The İmpact of Genetic Modification of Human Foods İn The 21st Century: A Review. *Biotechnology advances*, 18(3), 179-206.
- Ünlü, S. (2001). *Psikoloji*, Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi Yayınevi, Yayın No:710, Eskişehir.

- Vega-Zamora, M., Parras-Rosa, M., Murgado-Armenteros, E., Torres-Ruiz, F. J. (2013). The Influence of the Term 'Organic' on Organic Food Purchasing Behavior. *Procedia- Social and Behavioral Sciences*, 81, 660-671.
- World Population Prospect. (2015). Erişim Tarihi: 06/12/2018
https://esa.un.org/unpd/wpp/publications/files/key_findings_wpp_2015.pdf
- Wynne, B. (2001). Creating public alienation: expert cultures of risk and ethics on GMOs. *Science as culture*, 10(4), 445-481.
- Yakut, O. (2006). Eğitim Yöneticilerinin Liderlik Davranışları ve Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. Yüksek Lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Yamane, T. (2001). Temel Örnekleme Yöntemleri, (Çev: Alptekin Esin, M.Arif Bakır, Celal Aydın, Esen Gürbüzsel), İstanbul, Literatür Yayınları.
- Yanmaz, R. (2006). Sebze Yetiştiriciliğinde Hibrit Çeşit Kullanımı ve Çeşit Önerileri, Tarla bitkileri Merkez Araştırma Enstitüsü Dergisi, 15 (1-2).
- Yazıcıoğlu, Y., Erdoğan, S. (2004). Spss Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Detay Yayıncılık, Ankara.
- Zel, U. (2001). Kişilik ve Liderlik, Seçkin Yayıncılık, Ankara.

Effect of Personality Traits on Food Preference

Arzu KILIÇLAR

Ankara Hacı Bayram Veli University, Faculty of Tourism, Ankara/Turkey

Ayşe ŞAHİN

Akdeniz University, Faculty of Tourism, Antalya/Turkey

Gizem Sultan SARIKAYA

Eskişehir Osmangazi University, Faculty of Tourism, Eskişehir/Turkey

İbrahim BOZKURT

Gazi University, MS, Institute of Social Science, Ankara/Turkey

Extensive Summary

The About the elements that influence our diet and nutrition styles for centuries. Studies are being conducted and whether there is a relationship between them is being investigated. The most necessary thing for human beings to survive nutrition that is one of the elements, in every system where needs are categorized (Maslow Hierarchy of needs, etc.) is the first of the needs to be met. The food preferences of different cultural groups generally depends on ethnicity and religious beliefs. Many people combine food from their culture with beautiful feelings and memories so the food becomes a part of who we are.

Consumers generally make their choices considering the product information, product attributes and evaluating the consequences of using the product. Consumers consider health as an important parameter and then they buy the product. There are various reasons consumer prefer to buy organic food. The consumers prefer organic food due to some of their demographic characteristics.

Literature Review

The Personality is defined, "A distinct characteristic of a person, moral and spiritual of whole qualifications by TDK (TDK, 2018). Personality word is derived to Latin language which from "persona". Persona, theater used by drama actors that means the mask, which were attached to the surface, were called "persona". With the stage due to the distance between the spectators, the player's face.They would have chosen this way because they could not see their mimics. With this method, people with the concept of "persona".

Factors affecting the behavior of individuals are factors that affect the formation of personality at the same time (Eroğlu, 1995: 140, South, 2011: 188). Having a complex structure factors forming the concept of personality, heredity and bodily structure, socio-cultural, family, social structure and social class, geographical and physical as

well as others in six groups (Luthans, 1995: 114, Zel, 2001: 22, Özkaya, 2003: 92). In this research, from the theoretical explanations about personality, Five Factor Personality Model that measures personality characteristics is used. The Personality model is called "Five Factor Personality Model" that has been developed by contemporary theorists, Costa and McCrae (1985: 718).

Organic foods are seen by consumers as healthier, safer and higher quality than other products. At the same time, it is important to consider the fact that organic food has a better taste in the decision to buy consumers (Vega-Zamora vd., 2013: 661). The environment in which the food is produced; People who believe that they are beneficial for both health and taste and for the protection of the environment are considered as potential organic food consumers. In addition, consumers are generally willing to pay more when purchasing such products (Paul ve Rana, 2012: 412). Many studies on organic products are generally; it focuses on who buys organic products and what motivational factors are affecting consumers when buying organic products (Hjelmar, 2011: 337).

In comparing organic and non-organic foods; Distinguishing according to feeder quality, sensory quality and food quality. Nutritional quality nutritional values; the form of sensory perception sensory perception; The quality of food covers the stages of the food production process. According to the studies, some consumers prefer organic food because of taste, freshness and appearance. On the other hand, some studies have shown that the appearance factor has the least effect when selecting organic foods (Paul and Rana, 2012: 415).

When the literature is reviewed, the factors affecting the selection of organic products (Baker vd., 2004; Hjelmar, 2011; Paul ve Rana, 2012); environmental and health impacts (Magnusson vd., 2003; Mondelaers vd., 2009), and studies on the organic product (Ruiz de Maya vd., 2011) market. Studies for genetically modified products are related to ethical and risk factors (Wynne, 2001; Levidow ve Carr, 1997; Nading, 2015), consumers' knowledge level (Chern ve Rickertsen, 2001; Noussair vd., 2003) and health effects (Sapkota vd., 2008; Séralini vd., 2009; Landrigan ve Benbrook, 2015).

Methodology

The main purpose of this study is to reveal the effect of personality traits on food preferences. The population of this study consist of person living in different regions in Turkey. The sample size was calculated by using Yamane (2001)'s formulas 384 and a total of 514 people reached. The five-factor personality scale used in this study was taken from Arslan's doctoral thesis in 2017. Organic food scale was taken Roininen vd., (1999) and they have formed consumer attitudes to determine the quantities and the hedonic characteristics of foods.

Findings

The data obtained in the study were analyzed using statistical package program. Multiple regression analysis was performed between each organic food or GMOs preference with the five-factor personality model in order to determine the effect of personality traits on the organic or GMOs preferences. As a result of the regression analysis, organic food or GMOs preferences were different according to personality traits.

Results and Discussion

According to study, It is seen that most of the factors of organic food affect the responsibility and neuroticism factors respectively. It can be thought that individuals who prefer personality type are conscious and planned, and neurotic individuals prefer organic foods by being controlled in consumption behaviors because they have anxious and anxious structures. Although DeLong and Grebitus (2018) reported that individuals with neurotic personality type were more likely to prefer organic foods, it was concluded that there was a significant relationship with the compatibility dimension of the personality. In another study conducted by Grebitus and Dumortier (2016), it was concluded that individuals with openness personality type had an increase in organic product preference. Therefore, it has been accepted that personality types are effective in the preference of organic foods.

It is seen that the most extrovertedness and compatibility factors affect the choice of genetically modified food. Individuals with personality of extraversion dimension of personality can be thought of as new search for choice of foods and health dimension of foods consumed in these searches, since they have a structure that can make sudden decisions and do not hesitate to go into dangerous situations. In the dimension of compatibility, it can be said that individuals will be fit and adapt to their environment and they will decide on food preferences and make food choices. Therefore, It can be said that personality types have an effect on the choice of genetically modified foods.

The following suggestions are included below:

- Studies to determine food preferences and nutritional habits of X, Y and Z generations can be carried out and studies can be developed.
- Differences between regions for taste preferences can be examined.